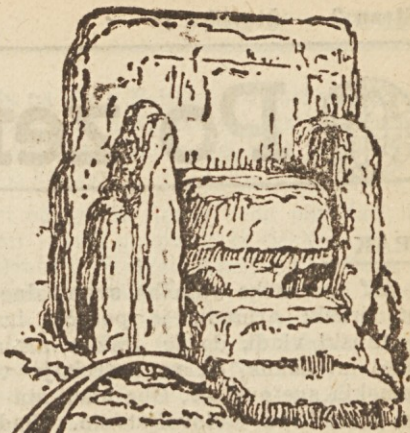

Novoroška

Kronika

Izdaja:

BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:

Za naročnike:

v tuzemstvu mesečno 2.— šilinga

v inozemstvu mesečno 5.— šillingov

POSAMEZNA ŠTEVILKA 50 GROŠEV

Leto IV.

Celovec, 2. aprila 1948

Številka 14

Trojni predlog glede Trsta

Amerika, Anglija in Francija predlagajo vrnitev Trsta Italiji —
Jugoslovanske čete na meji

Svobodno tržaško ozemlje je tvor na evropskem zemljevidu, ki se iz dneva v dan slabša in ga bo treba prej ali slej prerezati. To neprijetno dejstvo so pojasnili dogodki po podpisu italijanske mirovne pogodbe oziroma pravzaprav že od takrat, ko so jugoslovanske čete na koncu vojne preplavile to področje. Vsi poskusi za ustanovitev kompromisnega režima na tem eksplozivnem hodniku med latinskim in slovanskim svetom so se ponesrečili. Ameriška, britanska in francoska vlada so se zdaj odločile za smelo iniciativo. Predložile so Italiji in Sovjetski zvezi, naj z dodatnim protokolom k pogodbi vrnejo Trst Italiji.

Italija bo predlog z veseljem sprejela, Sovjetska zveza pa bo skoraj gotovo skušala najti kako drugo rešitev. Ta diplomatski korak ima poseben pomen v luči odnošajev med vzhodne in zahodno Evropo od Finske do Sredozemlja. Gotovo daje temu svoj pomen neposrednost splošnih italijanskih volitev, ki bodo prihodnji mesec. Z idejo za izročitev Trsta Italijanom so prvi prišli na dan Jugoslovani in Rusi, hotoč s tem pomagali komunistom.

Krivda za sedanje mrtvo stanje v Trstu je skoraj popolnoma na jugoslovanski strani. Maršal Tito je hotel dobiti vse ozemlje, ki je bilo med prvo in drugo svetovno vojno med Jugoslavijo in Italijo sporno. Večino tega ozemlja je tudi dobil. Poleg tega je imel in še ima v svojih rokah velik del Svobodnega ozemlja, ki ga ne upravlja v skladu z mednarodnimi obveznostmi. Anglo-američani so se na svojem področju, ki obsega tudi mesto Trst, ravnali natančno kot zastopniki Združenih narodov in to v okoliščinah, katere so jim sosedje otežkočali, kar so le mogli. Poskušali so celo z vdorom, ko je stopila v veljavo mirovna pogodba. Odločnost zavezniških vojaških oblasti je to preprečila. Od takrat so Jugoslovani osredotočili svoje delo na to, da so spremenili v totalitarni privesek Beograda tisti del ozemlja, ki je v njihovih rokah.

Omalovaževali so vse proteste Washingtona in Londona. Razdeljevali so zemljo, zatrli so svobodo besede in tiska, temu pa so sledili nešteti incidenti, ki so imeli za posledico prelivanje krvi, ugrabitve in deportacije. Vsega tega dogajanja ni mogoče ne opisati in ne opravičiti. Komunistični taktiki so se poslužili vseh svojih javnih in podtalnih izkušenj, da bi pomaknili zahodne meje od Sovjetov kontrolirane Evrope v Italijo.

Zahodne velesile gledajo na stalno sabotiranje pametne in sporazumne ureditve tržaškega vprašanja v luči splošnih evropskih dogodkov. Tudi to spada v okvir razdvajanja Evrope, za kar imamo podoben primer pri maršalu Sokolovskem, ki je v znak protesta proti politiki zahodnih velesil v njihovih nemških področjih zapustil sestanek zavezniškega nadzorstvenega sveta v Berlinu. Sovjeti sami pa vodijo s svojimi prijatelji politiko opozicije proti zahodnemu programu blagostanja in varnosti s pomočjo ameriške podpore, to je proti programu, ki je zdaj postal praktična obramba proti napredovanju komunizma.

Amerika, Britanija in njene zaveznice so bile po dolgih iskrenih poskusih, da bi ohranile nezlomljeno enotno fronto vojnega zavezništva, prisiljene k pozitivnim korakom za rešitev Evrope pred njenimi bivšimi zaveznicami. To je narekovala skupna previdnost. Zahodne države imajo dve potrebi, ki sta obe nujni in ne dopuščata nikakega odlašanja. Prva potreba je obnovitev evropskega gospodarstva, ki zdaj napreduje hitreje kot se je zdelo možno pred nekaj meseci. Druga potreba pa je, pokazati z vsemi sredstvi, da ni mogoče več dovoliti nikake kršitve nedotakljivosti zahodnih meja ali nedotakljivosti zahodnih svoboščin ter ustanov.

Novoprišle edinice jugoslovanske armade se bavijo trenutno z rekviriranjem stanovanj in tovarov v jugoslovanski coni

Trsta. Posestnikom zasebnih hiš so sporočili, da morajo v teku 24 ur sprazniti svoje hiše in jih staviti na razpolago četam.

Poročevalec zavezniške vojaške vlade v Trstu je objavil nove ukaze, s katerimi hočejo izvesti nadzorstvo nad nameravanimi demonstracijami in sprejedi 1. maja. Organizacijam levičarskih strank so sporočili, da je nošenje uniform na dan 1. maja prepovedano. Razen tega se demonstracij ne smejo udeležiti organizacije, ki so izven Trsta. Vsa poročila o ojačenjih britanskih čet v Trstu je zavezniški vojaški glavni stan odločno zanimal in sporočil, da tega niso niti nameravali izvesti. Italijanski begunci, ki so prišli iz jugoslovanske cone v Trstu, pravijo, da je prišlo v teku 48 ur kakih 2000 jugoslovanskih vojakov v mesto, ki leži tik ob meji.

Italijanski uradni krogi ne gojijo preveč upanja v uspeh neposrednih pogajanj med Italijo in Jugoslavijo glede Trsta.

V uradnih italijanskih krogih pripominjajo tudi, da sami uradni krogi v Londonu ne verujejo v uspeh neposrednih pogajanj med Beogradom in Rimom.

tu, kjer imajo pravico, da so in kjer so potrebni, da rešijo vse one, ki so voljno orodje Rusov. Še važnejše vprašanje pa je, kako prehiteti nameravano pronicanje ter intrige komunistov v Zahodni Nemčiji. Vsdel tega je čas, da se deluje proti temu, da bi komunistična politika zavzela konstruktivno stran. Vsa Evropa, ki je še prosta komunističnega gospodarstva, se mora gospodarsko postaviti na lastne noge in to potom pomoči iz inozemstva kakor tudi z lastnimi napor. Zahodna Nemčija je industrijsko zmožna, da jo priključijo Zapadni zvezi. Velika Britanija, Francija in Amerika sestavljajo politiko za Zahodno Nemčijo; čas je, da se izvede hitro in dosledno. (»Daily Telegraph«.)

Zopet mir v Berlinu

Razpoloženje v Berlinu je vsled cele vrste vzrokov pomirilo. Poročilo, ki ga je v Berlinu sestavil generalni poročnik Lukačenko, šef sovjetskega štaba, da Rusija odobrava nadaljevanje nadzorstva štirih velesil in želi še naprej pripadati nadzorstvenemu svetu, je našlo prijeten odziv tudi v britanskem zunanjem ministrstvu v Londonu. Neki govornik zunanjega ministrstva je naznanil, da je tudi Velika Britanija pripravljena nadaljevati z vlado štirih velesil v Nemčiji in ostati član sveta.

Odločnost upravnih organov treh zahodnih velesil in demokratske večine pri berlinskem magistratu je bila oni činitelj, ki je zopet pojačal nado v to, da more Berlin ponovno ustaliti svoj položaj kot naravno stikališče dveh svetovnih sistemov.

Panameriška konierenca

V torek se je pričela v glavnem mestu Kolumbije deveta panameriška konferenca. Eden izmed glavnih ciljev te konference bo ustanovitev stalnega medameriškega obrambnega sveta za izvajanje obrambne zveze zapadne poloble. Vprašanje je, če naj postane ta svet za obrambo ustanova panameriške zveze, ki je spojena z organizacijo Združenih narodov, ali pa popolnoma

samostojna organizacija. Zaradi zadržkih mednarodnih dogodkov je postala misel o neodvisnem obrambnem svetu zopet močnejša. Argentina je uradno predlagala ustanovitev takega odbora. Ker podpirajo argentinski načrt tudi druge države, bodo izrekle odločilno besedo Združene države.

Truman: Sovjetska zveza je še prijateljska država

Predsednik Truman je izjavil, da je Sovjetska zveza še vedno prijateljska država in se mora zato z njo postopati pri medsebojnih trgovinskih odnosih temu odgovarjajoče. Predsednik Truman je zavzel svoje stališče tudi do dobav letalskih motorjev in drugega materiala. Sovjetski zvezi in poudaril da so izvajali kupčije že pred dve letoma. Demokratični senator Maybank je sporočil, da je zahteval od ministrstva pravde, naj uvede sodni postopek proti vsem osebam, ki so bile udeležene pri dobavi letalskih motorjev Sovjetski zvezi. Trgovinski minister Harriman je v tajni seji sporočil, da so uvedli ukrepe za ukinitve pošiljanja vojnega materiala za Sovjetsko zvezo.

Nov položaj

»Times« je objavil daljši članek o položaju v Evropi, v katerem pravi: Evropska usoda se odloča veliko hitreje in odločneje kakor kadar koli po premirju z Nemčijo. Kritični razvoj se je pričel pred enim mesecem s komunističnim udarom v Pragi in se bo nehal 18. aprila z italijanskimi volitvami. V borbi za oblast ni pravega zavetnika in pravega konca, toda gori omenjeno razdobje dveh mesecev bo verjetno odločilno, ker bo pokazalo, kakšno področje bo obsegala svobodna Evropa, pokazalo pa bo tudi, ali se je zahod pridobil čas, ki je potreben, da si zgradi na trdnih temeljih blaginjo in stalnost. Ne mine niti dan, da ne bi zahodne ali vzhodne države storile kakega odločnega koraka v sklopu te borbe. Sem spada tudi predlog zahodnih velesil za vrnitev Trsta Italiji. Ta predlog ima širši pomen. Pomeni namreč, da se proti sovjetski nepopustljivosti in poizkusom za povečanje sovjetske nadoblasti postavlja enaka odločenost po utrditvi zahodne zveze z vsemi gospodarskimi, političnimi in diplomatskimi sredstvi.

»Times« se nato bavi s praktičnimi evropskimi načrti in zaključuje: Pogodba o medsebojni pomoči med Britanijo, Francijo ter državami Beneluxa je formalno objavila, da hočejo zahodnoevropske države ohraniti svojo skupno civilizacijo ter svoje posebne tradicije. Ta pogodba je prvi člen v verigi paktov in sporazumov za gospodarsko obnovo in vojaško varnost. Trumanov predlog za obvezno vojaško službo daje zahodni Evropi trdno jamstvo ameriške moči poleg že izkazanih plemenitih dokazov ameriškega prijateljstva v obliki evropskega obnovitvenega načrta. Danes se Amerika pripravlja za prevzem odgovornosti, ki ji pritiče kot najmočnejši vojaški in gospodarski sili svobodnega sveta. Pri tem ima le miroljubne namene. Končni smoter je sodelovanje z vsemi državami. Jasno pa je treba povedati, da so zahodne države dovolj močne in da ne bodo klonile pred silo ali grožnjami. Gospodarska moč je neobhodna podlaga za vojaško varnost.

Evropski odgovor na komunizem mora biti trdno in junaško delo. Komunisti vidijo v italijanskih volitvah zadnjo priložnost za razbijanje zahodnoevropske zveze. Od italijanskega ljudstva bo odvisna odločitev, od katere je v veliki meri odvisna evropska in njihova bodočnost.

Moskovski radio je uradno demantiral poročila o navzočnosti sovjetskih podmornic ob obalah Združenih držav.

Spričo dejstev

(Dogodki v Nemčiji)

Dogodek 20. marca v Berlinu, ko je sovjetski maršal Sokolovski zapustil sredi razgovorov sejno dvorano zavezniškega nadzorstvenega sveta, so njegovi britanski, francoski in ameriški tovariši sprejeli z vzdržnostjo, toda odklonili so, da bi prisostvovali sejam raznih podoborov sveta, dokler ne bodo Rusi določili čas glavnega zborovanja.

Rusi so namreč sklicali seje podoborov. Ali so hoteli s tem zopet začeti z delom ali pa še nadaljevati s komedijo, to se bo razvidelo iz njihovega zadržanja takrat, ko bodo zahodne velesile pričele reagirati.

Drugi dokazi poudarjajo njihov namen, da so se hoteli formalno oddaljiti sistemu nadzorstva, o katerem so se zedinili že pri pogajanjih v Jalti in v Potsdamu, a so prav oni mnogo storili, da bi preprečili njih izvedbo. General Kotikov je skušal uvesti pravo cenzuro pri berlinskem mestnem svetu, ko je prepovedal takozvano »protisovjetsko« propagando, kar pa v resnici ni nič drugega kot kritiziranje komunistov, ki so sedaj maskirani kot »socialistična enotna stranka«.

Tekom zadnjih dveh mesecev so Rusi praktično podjarmili druge stranke na

svojem zasedbenem področju Nemčije ter ustanovili tudi »Ljudski kongres« in »Ljudski svet«. Prihajajo pa tudi poročila, da so gotovi nekdanji nacisti pod ruskim pokroviteljstvom sestavili načrt za posebno vlado v Vzhodni Nemčiji. Vse znači, da Rusi trdovratno odklanjajo izvajanje Potsdamske pogodbe, ki predvideva upravljanje Nemčije kot gospodarske celote. Toda to odklanjanje bi lahko pomenilo zlom zadnjih vezi sodelovanje v Nemčiji. Polagoma so se zahodne velesile odločile, da uvedejo svoja področja v delovni red in jih napravijo za soudeležence pri Marshallovi pomoči. Toda to je za komuniste vsepovsod to, kar je za bika rdeča čunja in tako je tudi v Nemčiji. Kjer je dovoljeno zboljšanje položaja in okrevanje po strahotah vojne, tam namreč komunizem ne uspeva.

Ali se bo pričakovano tudi zgodilo, ali bo dejanje maršala Sokolovskega le nekakšna predigra k zlomu nadzorstvenega sveta, to se bo razvidelo iz tega, ali bodo Britanci, Francozi in Amerikanci ostali v Berlinu, ali se bodo umaknili. Če bi ostali, bodo tvorili nekakšen otok v ruski poplavi in njihove odredbe bodo veljale le v Zapadni Nemčiji. Po drugi strani pa je vzrokov dovolj za trditve, da morajo ostati

Po zemeljski obli

IRAK

Šef britanske vojaške svetovalne misije pri iraški armadi, je poročal iraški in britanski vladi, da je iraška armada že tako izvežbana, da ne potrebuje več inozemskih svetovalcev. Obe vladi sta sprejeli to poročilo z zadovoljstvom. Vladi obeh držav sta sklenili, da bodo odpoklicali britansko vojaško misijo 16. maja iz Iraka.

PALESTINA

Izvršna oblast Jewish Agency je sklenila oklicati 16. maja »židovsko državo«. To se pravi, da bo nastala ta »država« en dan po ukinjvi britanskega mandata v Palestini.

*

Poročevalec britanskega zunanjega ministrstva je podal k izjavi ameriškega senatorja Austina v Varnostnem svetu, v kateri predlaga, naj se stavi Palestina pod začasno zaupno upravo Združenih narodov, sledečo izjavo: »To, kar je izjavil senator Austin, je zelo važno in se mora pazljivo proučiti. Seveda, se odločitev britanske vlade, ki je sklenila, da bo ukinila svoj mandat nad Palestino 15. maja in umaknila svoje čete iz Palestine do 1. avgusta, ne sme spremeniti. Skušali smo najti pot na vse načine, da bi prišli iz sedanjih težav, koč ter se trudili doseči sporazum, ki bi bil sprejemljiv za vse prebivalce Palestine in ki bi omogočil življenje in sodelovanje v soglasju za napredek dežele.«

ITALIJA

18. aprila bodo v Italiji splošne volitve, katerih izid pričakujejo z velikim zanimanjem po vsem svetu. Kakšen je pravzaprav položaj?

Vkljub številu in moči komunistov ter njihovih pristavev revolucionarne sile v Italiji vendar niso tako razvite, kakor so bile na Češkoslovaškem. Italijansko notranje ministrstvo in policija nista podminjena. V Italiji tudi ni resnih in kulturnih simpatij do vzhoda in patološke bojazni pred Nemčijo. Sovjeti niso Italiji ničesar ponudili in ji ne morejo ničesar nuditi razen žita. Zelo čudna pa je sovjetska pomoč glede vrnitve kolonij, če jo gledamo v luči vseh prejšnjih predlogov, naj bi Sovjetska zveza dobila Tripolis.

Nikakega dvoma ni, da komunisti ne morejo nuditi italijanskim delavcem ničesar, razen takega režima, kakor vlada v vzhodnoevropskih državah. Toda vsa ta dejstva so nezadostna za ureditev notranjega položaja v Italiji. Komunisti so še vedno sila. Njihovo najmočnejše orožje, to so akcijski odbori v tovarnah, uradih, na univerzah in drugod, lahko nastopijo na vsak poziv.

Italijanski ministrski predsednik Alcide de Gasperi je izjavil, da bi stala pogodba med maršalom Titom in italijanskim komunističnim voditeljem Togliattijem Italijo njeno neodvisnost.

Govornik italijanskega zunanjega ministrstva je ponovno potrdil stališče svoje vlade, češ da želi voditi pogovore glede Trsta na podlagi predloga treh zapadnih velesil.

DANSKA

Govornik danske vlade je pozval po radiju vse prebivalce Danske, ki živijo ob obali, naj javijo takoj vsako nenavadno ali sumljivo gibanje. Oblasti so uvedle preiskave na podlagi poročil o skrivanju orožja na Danskem, toda ta poročila dosedaj niso potrdili. Možno pa je, da se take stvari vsak čas dogodijo.

V nekem drugem uradnem sporočilu so zapovedali, naj takoj prenehajo z nadaljnjim rušenjem letalskih zaklonišč po vsej Danskem.

VENEZUELA

Uradno so potrdili sedaj izjavo venezuelskega ministrstva za gospodarstvo, ki pravi, da ne nameravajo povečati proizvodnje petroleja, čeprav je na vsem svetu nastalo pomanjkanje goriva. K izjavi so dodali še to, da ne bodo izdali nobenih novih koncesij več za črpanje.

MADŽARSKA

Iz madžarske socialnodemokratske stranke so izključili 15 budimpeštanskih mestnih svetnikov, ki so pripadali desnemu krilu socialnodemokratske stranke in vršili tako v stranki, kakor tudi deloma, v sindikatih vodilne funkcije.

JAPONSKA

23. marca je objavila komisija za daljni vzhod, katero sestavlja 11 držav, doku-

ment, ki se nanaša na ukrepe, katere namerava podvzeti za razorožitev Japonske. Uporabo orožja bodo dovolili samo civilni policiji in lovcev z obrtnim listom. Ta komisija je prepovedala Japonski vsako izdelavo letal, vojnih ladij in vsako vojaško izobrazbo v šolah. Razen tega bodo zaplenjeni vojaški material uničili ali predelali. Od tega je izvzet oni material, katerega potrebuje japonska civilna policija ali zasadbene čete oziroma ga potrebujejo za reparacije. Vse vojaške organizacije so nezakonite.

ZDRUŽENE DRŽAVE

Ameriški minister za obrambo, James Forrestal, je zahteval od kongresa, naj zviša proračun za 3 milijarde dolarjev, da na ta način lahko zvišajo dejansko stanje števila častnikov in moštva v posameznik vrstah vojske za 349.500 mož. Zaprošil je kongres tudi za dovoljenje, da lahko vpokliče 10letne in 25letne.

*

V smislu določil Taft-Hartlejevega zakona o delavskih odnošajih bo zapadlo tekom letošnjega leta na stotine kolektivnih pogodb, ki vsebujejo takozvano »closed shop« klavzulo, po kateri se ne more sprejeti na delo delavcev, ki niso vpisani v sindikate. Te pogodbe, ki se tičejo trenutno okoli 4 milijonov ameriških delavcev so postale na podlagi Taft-Hartlejevega zakona leta 1947 nezakonite in se morajo nadomestiti s pogodbami, ki vsebujejo takozvano »union shop«, po kateri se lahko sprejme na delo tudi delavec, ki ne pripadajo sindikatom, ako se obvežejo, da bodo pristopili k sindikatu po nastopu službe. Te pogodbe, ki se trenutno tičejo 3 milijonov delavcev, morajo odobriti delavci sami, da postanejo veljavne v smislu novega zakona. Zato bodo v raznih podjetjih in obratih, ki gredo v tisoče, izvedli tekom leta volitve s tajnim glasovanjem. Tako bo le v gradbeni industriji volilo 2 milijona in pol delavcev raznih kategorij, ki so včlanjeni v sindikatih.

VELIKA BRITANIJA

V Londonu so objavili besedilo pogodbe o zavezništvu in gospodarskem ter socialnem sodelovanju za dobo 50 let med Veliko Britanijo, severno Irsko, Belgijo, Francijo, Nizozemsko in Luksemburško, ki so jo podpisali 17. marca v Bruslju. Besedilo te pogodbe so objavili v obliki bele knjige. Razen tega besedila so objavili tudi besedilo nove britanske-transjardanske pogodbe, ki so jo podpisali 15. marca v Ammanu.

V britanski spodnji zbornici je vložilo 16 odposlancev, ki so povečini pripadniki delavske stranke, predlog za sklicanje konference med Attleejem, Stalinom, Trumanom, zastopniki britanskih narodov ter generalom Smutsom oziroma lordom Mountbatenom. V tem predlogu izražajo odposlanci svojo skrb glede trenutnega političnega položaja v Evropi in izražajo željo, da bi razpravljali o sporazumu med zapadom in vzhodom najvišji državnik.

Britanski zunanji minister Bevin je sporočil v spodnji zbornici, da Sovjetska zveza ni sprejela ameriškega predloga za sklicanje konference podonavskih držav šele koncem tega leta. Sovjetska zveza je predlagala, naj se vrši ta konferenca čimprej, najkasneje pa do maja meseca.

Na podlagi sklepa, ki ga je izvršil odbor zunanjih ministrov 7. septembra 1946. leta, naj bi se vršila šest mesecev po veljavnosti mirovni pogodbe z Romunijo, Bolgarijo in Madžarsko konferenca, pri kateri bi mogli izdelati sporazum glede podonavske plošbe. Mirovne pogodbe z Romunijo, Bolgarijo in Madžarsko so stopile v veljavo 15. septembra 1947. leta. Ameriška vlada je predlagala februarja meseca t. l., naj bi to konferenco preložili do konca tega leta. Velika Britanija se je s tem predlogom strinjala.

V nekem dodatnem predlogu k nameravanemu britanskemu kazenskemu zakonu zahteva 150 poslancev vseh strank odstranitev smrtnih obsodbe za predhodno poizkusno dobo petih let. Namesto smrtnih obsodbe naj uvedejo dosmrtno ječo.

ŠVICA

Kakor poročajo, bodo s prvim aprilom ukiniteli v Švici racioniranje kruha. Ukiniteli bodo tudi racioniranje testenin. Vendar po opozarja vojni prehranjevalni urad na to, da so švicarske zaloge žitaric še vedno pičle in bo zaradi tega dodeljevanje moke pokom podvrženo še vedno gotovemu racioniranju. Tudi zasebniki bodo dobili moko samo na nakaznice.

Švicarski politični departement je objavil poročilo, v katerem pravi, da je Švica zahtevala od Sovjetske zveze, naj izpusti 120 švicarskih državljanov, katere so za-

prli tekom zadnjih dni vojne, in so še sedaj v sovjetskih rokah. Politični departement je uvedel tudi preiskavo glede izginjenja več kot 500 Švicarjev, ki so živeli v vzhodni Evropi, in glede smrti 64 Švicarjev, ki so bili ubiti med prodiranjem Sovjetov.

BELGIJA

Belgijski senat je sprejel zakon, po katerem priznajo ženskam glasovalno pravico pri splošnih volitvah. Za zakon je glasovalo 151 poslancev. Trije socialistični zastopniki so glasovali proti. Na podlagi dosedaj veljavnega zakona so imele ženske v Belgiji pri občinskih volitvah aktivno glasovalno pravico, medtem ko so imele pri splošnih volitvah pasivno volilno pravico.

ROMUNIJA

V Romuniji so se vršile preteklo nedeljo volitve, ki so prinesle pričakovano vedno glasov za ljudsko fronto. Poročajo, da je ljudska fronta dobila na splošno 78 odstotkov glasov. Volitve so potekle mirno. Ulice so bile okrašene s slikami glavnih kandidatov demokratične ljudske fronte. Na javnih trgih so prirejali igre.

POLJSKA

Poljska socialistična stranka je sporočila svoj sklep, da izstopi iz mednarodnega odbora socialistične konference.

GRČIJA

V Atenah se množijo poročila, češ, da je 30.000 izvežbanih gverilcev pripravljenih nastopiti proti vladnim četam iz oporišč v severnih obmejnih državah Grčije. Ujeti gverilci poročajo, da bo v kratkem vdrla v Grčijo mednarodna brigada. Nadaljnja poročila potrjujejo vesti o velikopoteznih zbiranjih gveriljskih čet predvsem v Albaniji pa tudi v Bolgariji in Jugoslaviji.

TURČIJA

Turško ministrstvo za obrambo je sporočilo, da bo zahtevalo od parlamenta nadaljnja posojila v višini 14 milijonov funtov šterlingov za turško armado.

MADŽARSKA

V teku politične čistke v socialnodemokratski stranki so odstavili dosedanega župana mesta Szentos. Za njegovega naslednika so postavili 22 letnega zidarskega pomočnika Imre Törceszeka.

NEMCIJA

Šef generalnega štaba sovjetske vojaške vlade v Nemčiji, generalni poročnik Lukjačenko, je izjavil zastopniku časopisa »Vorwärts«, da bodo v kratkem uvedli posebne ukrepe za ojačenje nadzorstva nad mejo med sovjetsko cono in zapadno cono Nemčije.

JUGOSLAVIJA

V vsej Sloveniji so se vršila zborovanja za volitve v okrajne ljudske odbore. Na zborovanju v Idriji so ugotovili, da se danes vse preveč kritizira »za oglom«, namesto na sestankih, kakor je navada v državah, kjer je na oblasti ljudstvo. V okraju

Celja-okolica so se pogovorili o pasivnosti nekaterih krajevnih aktivistov, ki se enostavno zanašajo na okrajni kader. Na sestanku v Št. Pavlu so se pritožili, da je ponekod težko pritegniti mladino k resnemu delu. V Litiji so krizirali birokratsko ravnanje pri izdajanju bolniških listkov. V Velikih Laščah so zborovalci opozarjali na zlonamerno propagando reakcije, ki poizkuša širiti nezaupanje v gospodarske ukrepe ljudske oblasti. Na predvolivnem sestanku v Kostanjevici pa so ugotovili, da so se mnogi odločili za delo v tovarni, ne vedo pa, kam naj se obrnejo. Udeležba na sestankih je bila nezadostna, sestankov se niso udeležili celo odborniki in člani propagande OF, kar pa je ljudstvo takoj opazilo in okrcalo.

Volitve so se vršile v nedeljo 21. marca. Kakor je bilo pričakovati, je zmagala OF. Ljudstvo je, tako piše »Slovenski poročevalec«, proslavljajo zmago s prostovoljnimi množičnimi nedeljskim delom. Izidi volitev pa kažejo, da v ljudski republiki nekaj ni v redu. Na vseh voliščih sta namreč na razpolago dve skrinjici, skrinjica OF in »črna skrinjica«. Razlika pa je v tem, da ima prva skrinjica kandidate, druga jih pa nima. Kljub temu pa je »črna« dobila veliko število glasov, število, ki bi v zapadni Evropi marsikaj pomenilo. V Murski Soboti je bilo oddanih v »črno« skrinjico 15,87% glasov, v Lendavi 12,48%, v Ptuj 12,20%, v Grosuplju 10% itd. Razen tega je tudi abstenenca precejšnja. V Murski Soboti se je vzdržalo volitev 15,87% volivcev, v Ljutomeru 14,14%, v Ptuj 13,20%, v Grosuplju 10% itd.

V Beogradu je bila velika razprava proti skupini najvišjih uradnikov Zveze nabavnoprodajnih združenj Srbije. Obtoženci so krivi velikih poneverb in tatvin. Sodišče je obsodilo predstavnika Zveze v Sloveniji Mirka Erza in Josipa Gaberščka na smrt, ostale obtožence pa na visoke zaporne kazni.

24. marca je izjavil jugoslovanski minister Baebler dopisniku »United Press«, da je priključitev Gorice k Italiji podlaga za morebitno razpravljanje o predlogu treh velesil za vrnitev Trsta Italiji.

Drobne novice

Ruski veleposlanik v Teheranu je izročil perzijski vladi ostro noto, v kateri zavrača perzijski odgovor na ruski protest zaradi delovanja ameriške vojaške misije v Perziji.

*

Znani češkoslovaški pisec, Ivan Blatny, ki je prišel preteklo soboto kot član odposlanstva češkoslovaške avtorske zveze, katero je imenovala vlada, je podal izjavo v kateri pravi, da se ne bo več vrnil na Češkoslovaško, ker je to sedaj policijska država, ki jo vodijo boljševiki. Blatny je član češkoslovaške komunistične partije.

*

Turški zunanji minister Sadak je izjavil v nedeljo pri neki tiskovni konferenci v Ženevi, da bi pozdravil ustanovitev sredozemske zveze v obliki zapadnoevropske zveze, ker bi tvorila taka zveza na enaki podlagi najboljši temelj za evropsko zvezo.

Prihodnje potovanje angleške kraljevske družine

Vladarjev prvi obisk

Angleški kralj in kraljica bosta v spremstvu princeske Margarete obiskala začetkom prihodnjega leta Novo Zelandijo in Avstralijo. Princesa Elizabeta in njen sooprogram vojevoda Edinburški se ne bosta soudeležila tega potovanja. Ta kraljevski obisk bo sledil na povabilo ministrskega predsednika Nove Zelandije in Avstralije. Ni pa še določen čas odhoda in ne, kako dolgo bo trajal ta obisk.

Smer: Panamski prekop

Potovanje se bo vršilo po morju. Najbrže z isto bojno ladjo Vanguard, s katero je angleška kraljevska družina plula lansko leto v Južno Afriko. Če bosta kralj in kraljica potovala s parnikom Vanguard, bosta najbrže plula skozi Panamski prekop najprej v Novo Zelandijo, namesto da bi šla skozi Sueški kanal v Avstralijo, kajti težko bi ta parnik potoval skozi Sueški kanal. Saj je Sueški kanal globok le 34 čevljev, a Panamski 45.

Tó bo njihovo četrto veliko prekomorsko potovanje, a tretje kot kralj in kraljica. Lansko leto 12. maja sta se vrnila s princesama Elizabeta in Margareto s prekarnega potovanja po Južni Afriki. Morska proga tega zadnjega potovanja je bila dolga 6000 morskih milj v vsako smer.

Skoraj gotovo se bo angleški kralj poslužil za prepotovanje velike razdalje med Novo Zelandijo in Avstralijo istega letala kot lansko leto v Južni Afriki.

Ministrska predsednika obeh dežel sta že potom radia obvestila svoji ljudstvi o kraljevskem obisku.

To bo prvi vladarjev obisk v Avstraliji in Novi Zelandiji. Po Westminsterki ustavi je kralj ločeno tudi kralj Avstralije in Nove Zelandije. Oba, kralj in kraljica, sta že bila v teh deželah in sicer leta 1927. Takrat sta potovala kot Yorški vojvoda in vojvodkinja, ko je sedanji angleški kralj kot vojvoda v imenu kralja Jurija V. otvoril federativni parlament, ki je bil zgrajen v avstralskem mestu Canberra.

Zadnji član kraljevske družine, ki je obiskal Avstralijo, je bil vojvoda Gloucesterski s svojo soprogo, ko je postal generalni guverner britanskega Commonwealtha. Vrnil se je z letalom meseca januarja 1947.

Državni svet

Za časa kraljeve odsotnosti bodo upostavili državni svet, ki bo opravljal kraljeve posle razen delitve častnih naslovov in pa odobritve sklepov parlamenta. Princesa Elizabeta in vojvoda Gloucesterski bosta člana tega sveta.

Obisk bo trajal predvidoma najmanj 4 mesece, čeprav se to danes še ne da točno določiti.

Kako je nastala

Cerkev in božja pot Gospa Sveta

Kot domnevajo, se je od Gospe Svete pa na gori do Sv. Mihaela razprostiralo rimsko mesto Virunum, katerega so Huni v petem stoletju porušili. Stara izročila potem pravijo, da je Vsegamogočni sklenil, na mestu, kjer je stalo to pogansko mesto, postaviti veliko in lepo svetišče Mariji na čast. Iz njega naj bi se po Koroškem širila prava krščanska vera.

Verjetno so prvi glasniki krščanske vere prišli na Koroško že v prvih poapostolskih časih. Eden teh je bil sv. Mohor. Ker pa je Koroška bila zelo izpostavljena napadom raznih vzhodnih poganskih narodov, krščanska vera še dolgo ni mogla pognati globljih korenin. Šele koroška apostola Virgil in Modest sta mogla pogansko prebivalstvo pridobiti za novo vero.

O ŠKOFU MODESTU

Ko je krščanski knez Kajtimir zasedel koroški prestol, je zaprosil solnograškega škofa Virgila, naj bi se z večjo vnemo zavzel za širjenje krščanske vere med koroškimi prebivalstvom. Ker Virgil sam ni mogel priti na Koroško, je poslal kot svojega zastopnika škofa Modesta z nekaj duhovniki sodelavci. Kot stari viri govore, je božji blagoslov spremljal njihovo delo v toliki meri, da je velik del prebivalstva in plemstva prestopil v novo vero. Modest je s pomočjo kneza Kajtimara dal na skalnatem griču nasproti Krnskega gradu postaviti cerkev Materi božji na čast in jo imenoval Maria in Solio (Saal). Duhovniki iz Solno-grada so bili seveda nemške narodnosti in so med Slovenci na Koroškem ob enem s krščansko vero širili tudi nemški jezik. Mnogi duhovniki pa so se naučili tudi jezika prebivalstva, da so z večjim uspehom mogli poučevati krščanski nauk. Možno pa je tudi, da je Modest le prenovil cerkvice, ki jo je bil postavil že sv. Rupert. To je bilo koncem 8. stoletja. Cerkev, katero je Modest prenovil ali postavil, je pozneje koroški knez Domicijan povečal in jo utrdil s tem, da jo je obdal z visokimi zidovi in globokimi jarki. Napis na Domicijanovem grobu pravi o tem sledeče: »Domicijan, knez Noričanov in Korošcev ter njegova žena Marija Meranska sta ustanovila to cerkev, s pomočjo katere se je tukašnji narod spreobrnil h krščanstvu.«

Modest je osebno krstil na tisoče poganov. Umrl je na Koroškem in bil pokopan v cerkvi Gospe Svete. Njegov grob je kamenita rakev, ležeča na šestih stebrih, levo od cerkvenega vhoda. Zanimivo je, da je ljudska govornica trdila, da se ta grob počasi pomika proti glavnemu oltarju. Kronist, s katerega vrsticami vas seznanjam, je bil vprašan nekega domačina, ali je ta govornica resnična. Skrivnostno pomenljivo mu je ta odgovoril: »Kot deček sem zadal komaj prišel skozi, zdaj lahko že klečim.« Neka gospa iz mesta pa je na isto vpraša-

nje menila: »Med nebom in zemljo so stvari, ki jih nikdo ne razume.«

Po globoki veri naših pradedov bi bilo sklepati, da je podlago tej domnevi dal Kristusov izrek: »da se bo potem, ko bo on povišan (križan), vse v tem znamenju dogodilo...« S težkimi boji se je krščanska vera mogla na Koroškem uveljaviti, težki bratomorni boji so njeno rojstvo spremljali. Ko pa je zmagala, je postala tudi odrešujoči nauk za ljudstvo, vera tlačanov v novo, prelepo življenje, ki bo sledilo, če ne že morda na tem, pa zagotovo na onem svetu.

Vera, upanje in ljubezen so tri stvari, ki naj nam služijo kot kažipot v labirintu življenja.

Nadvse značilna je tudi sledeča ljudska govornica:

V cerkvi Gospe Svete je oltar Križanega. Telo Jezusa je po ljudski povesti sam škof Modest bil iz Solnograda prinesel do Gospe Svete. Prav radi tega je oltar pri okoliških vernikih v posebnih časteh ostal.

Kar se tiče groba škofa Modesta in raznih pisanih in nepisanih virov o nastanku in zgodovini cerkve pri Gospe Sveti, je treba na vsak način biti zelo previden. Na grobeh in raznih spominskih napisih je dvoje pisav: latinska in starogotska (nemška). (Novejših napisov seveda ne jemljemo v poštev, ker ti so z oziroma na politične prilike nedvomno vsi v nemščini). Iz povsem znanstvenega vidika je treba ugotoviti in zatrditi sledeče: vse Gosposvetsko polje je kompaktno (v celoti) naseljevalo slovensko ljudstvo, ki je prišlo iz vzhoda v šestem stoletju. — Šele po svoji naselitvi je prišlo v stik z germanskimi plemenih zahodno od svojih meja. — Slovani kot mirni poljedelci so se v naslednjih desetletjih borili proti novim vpadnikom iz Azije, — Obrom — in se za to borbo zvezali s germanskimi Bavarci. Skupna zmaga proti Obrom pa je prinesla odvisnost karantanskih Slovencev do Bavarcev. Na Bavarskem pa je krščanska vera bila že zelo razširjena, medtem ko so koroški Slovenci bili še pogani. Iz Solnograda so pričeli širiti torej krščansko vero — pa tudi germansko kulturo.

Glede cerkve Gospe Svete je nedvomno danes mogoče sledeče povedati:

Postavili so jo duhovniki iz Solnograda in podprli njih domači prijatelji. Verniki, za katere je bila postavljena, so bili pa naši predniki Slovenci, kajti v nešteti nemških virih je navedeno, da so prav Slovenci iz Južne Koroške (večkrat so Borovlje imenovane) smatrali Gospo Sveto za svojo največjo in najsvetejšo božjo pot.

Preprosti kmet, ki je takrat tlačani, tvoril pa absolutno večino prebivalstva, takrat seveda ni mogel biti pokopan v cerkvi Gospe Svete, niti niso njegove kosti kje drugje mogle biti pokopane tako, da bi nad njimi spomenik ali spominska plošča pričala

la o njem in njegovem poreklu. Bil je poljedelec, s svojimi žuljavimi rokami je pač preživel gospodo, — več pa ni smel. — Zatorej je dejstvo, da množica latinskih in gotških napisov na nagrobnikih in drugod pač priča o uglednem tujcu, ki je prišel in tod v vseh časteh umrl in bil pokopan, — zgodovinsko-etnografsko so pa vsi ti napisi le relativno pomembni.

V podkrepitev tega naj navedemo eno izmed trditve, objavljenih v nemškem »Kärntner Volksblatt« leta 1885.:

»Gospa Sveta je bila nekako okrog leta 900, slovanska škofija, kateri so pastirovali sledeči škofje: Modest, Latin, Modehamus, Warmanus, Teodorik, Oton in Oswald.«

O MARLJINEM KIPU

Pazljivi obiskovalec cerkve Gospe Svete bo opazil med številnimi slikami in cerkvenimi podobami tudi starinsko slikarstvo z gotskim besedilom, ki pripoveduje, da sta dva italijanska plemiča Marijin kip hotela odnesti v Rekanat (poznejši Loretto v Ita-

liji), da pa sta v Beljaku na poti slišala božji opomin, da hoče namreč Mati Božja nazaj na Gosposvetsko polje, kjer jo bo verno ljudstvo častilo.

Stari očanci še danes vedo povedati, da so prišli visoki gospodje iz Češkega in nosili s seboj prekrasen Marijin kip. Tega so bili prejeli od Adalberta, praškega škofa, katerega so okrog leta 1001. pruski pogani mučili in usmrtili. Kip je bil izdelan iz belega, poliranega kamna. Na svoji poti sta dva češka plemiča prišla do Beljaka in tam jima je v sanjah bilo priporočeno, naj kip Mater Božje ne poneseta v Italijo, kamor sta bila namenjena, temveč na sedanje Gosposvetsko polje. Tam je prebival namreč narod, katerega bo Marija spreobrnila in katerega zaščitnica bo ostala. — Visoka dva plemiča pa sanjam nista marala verjeti ter sta kip vendarle hotela odpeljati v Italijo. Ljudska govornica pa pravi, da se konji niso hoteli prestopiti v smeri proti Italiji in voz se ni nikamor premaknil. Takrat sta postala pozorna ter vprašala domačine, kje je kraj, katerega jima je Bog v sanjah napovedal. Bila sta namreč tujca v deželi. Domačini so jima povedali, da je ta kraj tam, kjer je danes Gospa Sveta in onadva sta pokorna božjemu navdihu Marijin kip pripeljala tja, kjer še danes kraljuje. Ljudsko izročilo tudi pripoveduje, da so konji, brž, ko sta jih obrnila, sami od seba našli pot do današnjega Marijinega svetišča.

(Dalje prihodnjič.)

Važnejši zgodovinski dnevi v marcu

1. marca 1889 je umrl v Ljubljani Karel Dežman, znanstvenik in politik.

2. marca 1458 je postal Jurij Podjebradski češki kralj.

4. marca 1844 se je rodil na Mljavci pri Krki (na Dolenjskem) znani slovenski pisatelj Josip Jurčič.

4. marca 1866 je bila osnovana v Zagrebu Jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti.

4. marca 1879 se je rodil v Ljubljani pesnik Josip Murn - Aleksandrovc.

6. marca 1836 se je rodil v Podsmreki pri Velikih Laščah (na Dolenjskem) pesnik in pisatelj Josip Stritar.

10. marca 1805 je umrl v Ljubljani Blaž Kumerdej, šolnik, pisatelj in prosvetitelj.

12. marca 1910 je umrl znani pesnik in dramatik Anton Medved.

13. marca 1848 je izbruhnila na Dunaju revolucija.

14. marca 1924 je umrl v Ljubljani slovenski zgodovinar Franc Kos.

14. marca 1917 je bil začetek prevrata v Rusiji (takozv. Miljukova vlada).

15. marca 44 pred Kr. so zarotniki umorili v Rimu Julija Cezarja.

15. marca 1824 se je rodil v Brodu v Slavoniji srbski pesnik Branko Radičević.

18. marca 1414 se je dal Ernest Železni kot poslednji vojvoda ustoličiti na Gosposvetskem polju.

18. marca 1858 se je rodil v Vinkovcih (na Hrvaškem) srbski pisec Josip Kozarac.

18. marca 1904 se je rodil v Sežani na Krasu pesnik Srečko Kosovel.

19. marca 1818 se je rodil v Grabrovici (na Hrvaškem) hrvaški pesnik Petar Preradović.

25. marca 1848 so zahtevali Hrvatje na neki skupščini v Zagrebu združitev Hrvatske, Slavonije, Dalmacije, Vojne Krajine in Reke pod narodno vlado.

26. marca 1838 se je rodil na Brodu pri Bohinjski Bistrici pisatelj Janez Mencinger.

27.—28. marca 1713 se je vršil veliki tolminski kmečki punt: pohod na Gorico.

28. marca 1814 je umrl srbski narodni prosvetitelj in književnik Dositej Obradović.

31. marca 1261 je dobil češki kralj Otokar II. Premisel Štajersko.

Anton Koder:

Kmetški triumvirat

ZGODOVINSKA POVEST

16.

Še isti večer so ujeli tudi Guzetiča, ki se je izdal, ko je govoril s slepim Markom in Jelo. Prišel je namreč za svojim poveljnikom v mesto. Drugi dan so oba poslali na Dunaj. Ta novica je razbila še zadnje ustaške edinice, ki so se še skrivale po gozdovih. Le stari slepec in Jela nista izgubila zadnjega upa. Napotila sta se peš na Dunaj, da bi tam zadnjikrat poizkusila rešiti svoja draga človeka.

Osemnajsto poglavje

Najvišji državni dostojanstveniki so se zanimali za kmetstvo vstajo, zato so ukazali, da se bo vršila sodna obravnava proti poveljnikom kmetске vojske na Dunaju, kjer se je zbral posebni sodni zbor.

Pred ta sodni zbor sta bila poklicana Ilija in Guzetič. Obtožena sta bila krvavega upora in s tem veleizdaje proti državi. Vendar sta odgovarjala brez strahu. Niti z besedo nista poizkusila olajšati svoje krivde. Priznala sta, da sta sicer grešila proti državnemu zakonu, a da sta bila v to po okoliščinah prisiljena in da bi sleherni pošten kmet storil isto.

»Srečen sem,« je dejal Gregorič, »da s svojim zločinom koristim narodu. Hvaležen sem usodi, ki me je poklicala na Dunaj

pred milostljivega cesarja, da zve morda prvič v življenju resnico o ravnanju z našimi zvestimi kmeti.«

Velik hrup je nastal po teh Gregoričevih besedah. Ako ne bi zahtevalo dvorno povelje, da se morata oba zaslizati javno, bi ju obsodili tajno. To je Ilijo še bolj opogumilo, da se je še odločneje zagovarjal.

»Slavni sodni zbor! Stokrat rad umrjem, če moja smrt vsaj malo koristi mojemu ljudstvu. V solzah in sužnosti rojen in vzrejen živim v trpljenju in ne sodim prehudo, če trdim, da narod v moji domovini uživa le po besedi človeško ime, sicer pa je le delovna živina za brezsrčno gosposko.

Kmet se rodi na svet le za večno sužnost. Že v prvi mladosti čuti hud boj za svoje borno življenje. Ni ga moza pri nas, ki ne bi neprestano zrl dvojnega boja: na eni strani proti polmeseču, ki še vedno pustoši našo domovino, in proti še večjemu, kar neprestano tlačičem lastnemu gospodarju. Cesar ne upepel Turek, zapade domačemu gospodu, kakor za plačo, da je smel kmet pod njegovim poveljem prelivati kri zanj, ne za lastno svobodo.

Naravno je, da daruje kmet gosposki nekaj svojih pridelkov. Tako velepa cesarska postava. Gorje pa kmetu, kadar se zaporedoma vrste nerodovita leta, ali kadar zaradi bojev ni nihče sejal — žeti pa hočejo mnogi bogato. Daj ali pogini, kmet neumni! — je tedaj povelje in večina kmetov daruje zadnje skorje svojega kruha graščaku, da on praznuje sijajne gostije po svojih gradovih. Kmetška družina pa, ki je v potu svojega obraza in s krvavimi žulji prislužila nekaj ovsenjaka za dolge zimske dneve, gine in umira od lakote.

Če pa se kdo od kmetov opogumi in vpraša: Gospod naš, ali nismo kmetje tudi

ljudje, ustvarjeni po božji podobi kakor ti? Ali je res tvoja živina boljša od tvojih tlačanov, ali naj res umiramo od glada, da se boš radoval nad našim uboštvo in našo pohlevnostjo? — Tedaj, slavni sodniki, spode kmetovo družino z doma, njegovo ženo in hčere oskrunijo, njegove sinove pa spravijo k vojakom. Kmeta pa vtaknejo v najglobljo temnico, odkoder ga reši navadno le — smrt.

Slavni sodniki, jaz sam sem tak človek. Že kot nedorasel deček sem občutil vse nepopisno gorje. Za domovino in varnost svojih graščakov se je moj oče trikrat boril proti Turkom, ko pa se je pozneje hotel upreti krivičnemu povelju svojega gospoda, je skušal strašno noč v temnici. Slep in popolnoma uničen, brez premoženja in pravice je po desetih letih našel milost, veliko milost, da more beračiti od kože do kože.

Pri teh besedah je Ilija obmolknil. Z rokama si je zakril obraz, da bi ob spominu na svojega nesrečnega očeta zatajil silno žalost. Takoj nato pa je nadaljeval:

»Jaz sem zrl vse to gorje z lastnimi očmi. Zato sem upal, da je mera krivice nad Gregoriči polna. Pod poveljnikom Lenkovičem in Auerspergom sem se prostovoljno boril proti Turkom. Za plačilo za svojo hrabrost pa mi je vaš slavni zaveznik Tahy vzel vse premoženje, skušal oskruniti čast mojega edinega otroka, mene pa je pokopal živega v grob grajske temnice. Toda Bog je hotel, da sem se rešil in stopil na čelo kmetov, da operem krivice, ki vpijejo v nebo po odrešitvi. Zato jemljem na svoje rame vse pregrehe svojih tovarišev. Mene sodite, ostalim odpustajte kot po meni zapeljanim žrtvam.

Pomislite, sodniki in vsi, ki ukazujete nesrečnemu ljudstvu, da je tudi kmet človek,

da tudi on čuti krivico in pravico. Temu je priča dvajset tisoč kmetov, ki so se kakor en moč dvignili, da si s krvjo in mečem poiščejo svojo staro pravdo. Nebo nam še sedaj ni dovolilo človeških pravic, sicer bi kmetje sedeli na sodnem stolu ter sodili gosposke — venčane glave. In ta sodba ne bi bila milejša od vaše, ki jo boste danes izrekli nad menoj. Trdno upam in s tem upom rad umrem, da bo meč naših potomcev izvršil, kar se je nam ponesrečilo!«

S temi navdušenimi besedami je Ilija končal svoj zagovor.

Nepopisno ogorčenje je nastalo med sodniki. Tako predrznega govora ni nihče pričakoval, zato je glavni sodnik ukazal, da ga dadó na natezalnico. Toda tudi z mučenjem niso ničesar dosegli. V groznih mukah je pred vsemi prisegel, da je govornik resnico. Takoj nato je omedlel.

Za njim je prišel na vrsto Guzetič, ki je odločno izjavil, da je Ilijev zagovor tudi njegov za kar bo pričala tudi njegova smrt. Tudi njega so mučili, pa ni spregovoril nobene besede več. Obsodba, ki je temu sledila se je glasila:

Smrt kmetskemu uporniku Iliji Gregoriču in njegovemu zavezniku Guzetiču.

Devetnajsto poglavje

Dunajski visoki krogi so bili presenečeni nad tako hitro obsodbo, kajti pričakovali so, da bo razprava osvetlila ozadje in vzroke kmetске upora. Toda obtožena sta molčala. Izvršitev sodbe je bila določena v Zagrebu, zato so ju hitro, pa kolikor mogoče tajno prepeljali v Zagreb. Kljub tajnosti se je razvedelo in mnogo ljudi se je prihajalo ob ceste poslavljati od svojega voditelja.

(Dalje prihodnjič.)

Disana poljana

Tri mamice

PRIZOR

Osebe: Dragica, Francka, Minka, Marjanca (šolarice). — Pozorišče: Soba. Če ni odra, zadostuje miza s stoli.

Dragica, Francka, Minka, Marjanca (pridejo iz šole, stopijo v krog, v rokah drže šolske torbice).

Dragica: Dajmo, igraymo se kaj!

Francka: Dajmo se, dajmo se!

Minka: Kaj naj bi se igrale?

Dragica: Igraymo se mamico.

Marjanca: Mamico?

Francka in Minka: Mamico?

Marjanca: Mamico? Kako pa to gre?

Dragica: To gre tako, da bom jaz vaša mamica, ve tri pa boste moji otroci.

Marjanca: Kako boš ti mamica, ko pa še nisi velika?!

Dragica: Saj se bomo samo igrale!

Marjanca: A ja, samo igrale!

Francka: Pa misliš, da se boš ti znala iti mamico?

Dragica: O, pa še kako se bom znala! Taka mamica bom, kakor bi bila prav zaresna mamica.

Minka: Bomo videle.

Marjanca: Najprej bomo videle, če kar začnemo.

Francka, Minka, Dragica: Začnimo, začnimo. (Vse štiri odlože torbe na mizo).

Francka, Marjanca, Minka (se vsujejo okoli Dragice): Mamica, mamica, mamica!

Dragica: Otroci, tiho!

Minka: Saj ne znaš biti huda!

Dragica: Pa še kako bom huda, če ne boste ubogale.

Francka: Ko se te pa nič ne bojimo.

Dragica: Vas bom pa nabila.

Marjanca: Kako nas boš nabila, ko nas ne užugaš.

Dragica: Bom pa palico vzela.

Minka: Me bomo pa vse tri vkup stopile, tebi palico izmaknile in tebe nabile!

Dragica: (nevoljno) Ne, nočem! Pojdi mo se zares igrat ali pa nič! Ubogajte, kakor bi bila jaz prav prava mama, velika in močna, taka, ki se je vsi otroci bojé.

Francka: No, bomo pa res ubogale.

Marjanca: Kar ukazuj!

Dragica: Bom.

Minka: Že poslušamo. Začni!

Dragica: Otroci! Dovolj ste se naigrali, nregibali in nablebetali. Sedaj se morate iti pa učít.

Minka: Ne, ni prav tako! Sedaj smo proste. Saj smo prišle pravkar iz šole.

Dragica: Saj sama vem, da bi bile proste, če bi šlo zares. Me pa se le igramo. In jaz sem vam samo nalašč ukazala iti se učít. Prav tako nam ukaže doma naša mamica. Ubogajte!

Francka: Ubogajmo!

Marjanca: Pa dajmo! (sedejo k mizi).

Francka in Minka: (se učita mrmraje iz knjig).

Marjanca: (riše).

Dragica: (vzame iz torbe ravnilo, se ustopi na konec mize in pazi, če se vse učé).

Francka in Minka: (se dregata in se začneta smejati).

Dragica (udari z ravnilom po mizi): Francka in Minka, mir! In učíte se!

Francka: Dragica, ti ne znaš biti mamica (se smeji).

Minka: Ne znaš se iti mamico, prav res ne.

Marjanca: Ne znaš ne!

Dragica: Kaj pa je napačno?

Francka: Vse. Kadar se mi učimo, ne stoji mamica pri nas s palico v roki in nič ne vpíje in nič ne kričé.

Minka: Tudi naša mama nič ne vpíje in po mizi ne razbija. Najprej nas vpraša, kakšne naloge imamo in kaj se imamo učiti. Potem pa sede k nam in šiva ali pleče, ko je tako pridna da bi najrajši noč in dan delala. Pa pomaga nam, če kaj ne znamo. Dragica, ti se pa zadiraš in razbi-jaš (jo oponaša): Mir! (udari ob mizo): Ne znaš biti mamica. Naj poskusi Francka.

Dragica: Pa naj poskusi.

Francka: Bom! Boste videle, kakšna mamica znam biti. (Vzame iz torbe ročno delo, sede na konec mize in pleče).

Dragica (ki je sedla na Franckino mesto, in Minka se spet učita).

Marjanca: Mamica!

Francka: Kaj je, srček moj?

Marjanca: Kako se pa kozlu brada nariše?

Francka: Kaj kozla rišeš?

Marjanca: Da, le poglej! (kaže risbo tako, da jo tudi gledalci vidijo): Tako velikega kozla bom narisala, da se ga boš še ti bala, mamica. Samo pokaži mi, kako se kozlu brada nariše.

Francka: Kaj bom jaz tebi kazala, ko znaš sam bolje risati kakor jaz. Saj si

imela v risanju odlično, jaz pa samo dobro.

Minka: Tudi ti si zanič mamica, ko ne znaš pokazati, kako se kozlu brada nariše. Mamica mora vse vedeti in vse znati.

Francka: Pa ti vse vedi in vse znaj! Pa boji ti mamica.

Minka: Kaj misliš, da ne znam biti?

Dragica: Bomo videle?

Minka (menja s Francko prostor): Otroci! Učili smo se že dovolj. Še kar dovolj pridne ste bile, sedaj boste pa malico dobile (vzame iz torbe hlebček in nožič).

Dragica, Francka, Marjanca: (hité pripravljati).

Dragica: Jaz sem lačna!

Francka: Jaz sem še bolj lačna.

Marjanca: Jaz pa tako, da bi kosmatega medveda snedla.

Minka: Vse boste dobile enako velike kose. (Razreže kruh na štiri enake dele.)

Francka, Dragica, Marjanca (prosijo): Mama, kruha!

Minka: Nate, le najejte se, otroci, pa ateka rade imejte, ki nam kruha zasluzi. (Da vsaki en kos; en kos prične jesti sama).

Dragica: O ne, to pa že ni prav. Ti pa še manj znaš biti mamica.

Minka: Kaj pa je narobe?

Dragica: Da ima mamica prav tako velik kos kruha kakor me.

Minka: Saj sem jaz tudi lačna. To je

moja malica, ki je še nisem pojedla.

Dragica: To je vseeno. Naša mamica odreže nam velike kose kruha, sebi pa čisto majhnega. Takrat pa, ko je bil atek brez službe in je morala tudi nam otrokom tenko rezati kruh, ga pa sama sploh jedla ni. Ti pa tako režeš kruh, kakor bi otrok čisto nič rada ne imela. Ne znaš biti mamica.

Minka: Pa ne bom več. — No, pa se še zahvalite niste za kruh.

Francka: Marjanca, še ti poizkusi, če se ti znaš iti mamico.

Marjanca: Nočem.

Dragica: No, daj, da se bomo mogle naprej igrati!

Marjanca: Nočem.

Minka: Zakaj pa nočeš?

Marjanca: Zato, ker ne znam.

Francka: Saj ne veš. Poskusi!

Marjanca: Kaj bi poskušala. Saj tako prav dobro vem, da ne zna mamica biti nobena druga kakor le tista, ki je res mamica! Kaj bi se spakovale! Rajši počakam, da bom velika (stopi na prste in seže z roko, kolikor visoko more). Takrat bom prav zaresna mamica.

Dragica, Francka, Minka: Jaz tudi. Jaz tudi!

Marjanca: Ker se ne znamo iti mamico, se pa kaj drugega igraymo!

Dragica: Pojdimo na vrt škarice brusiti!

Francka, Minka, Marjanca: Saj res, saj res! (Vzamejo torbe).

Minka: Francka, odštej, katera jih bo prva brusila.

Francka (šteje): En pan, pet podgan, štiri miši, v uho piši, vija vaja, vinta vun. (Vse štiri odhite s pozorišča.)

MATI

Pred menoj na mizi je ležala odprta knjiga. Navadna knjiga. Neštetokrat sem jo prebral in prelistal. Skoraj vsak dan sem jo preložil z enega konca mize na drugega.

Danes pa, ko sem zopet listal po njej, sem vztrepetal. Nekaj kakor globoka, skrita, prej nepoznana žalost in hrepenenje sta mi napolnila srce. Iskra hrepenenja, prej skrita v najtemnejšem kotičku tega otoplega, razdvojenega srca, je zdaj vzplamtelila in se razgorela v plamen neutešljivega hrepenenja po ljubezni, po iskreni nesebični ljubezni...

Skozi okno se je prikradel sončni žarek, prav tako nepričakovano, kakor v moje srce žalost in hrepenenje. Zatrepetal je kakor moje srce v tistem trenutku ter obstal nad odprto knjigo. Beseda vsega mojega začetka in nehanja, beseda, ki sem jo tolikrat izgovoril, tolikokrat prebral, beseda, ki sem jo že skoraj pozabil in izbrisal iz spomina, je zatrepetala pred menoj v odprti knjigi, na katero je padal sončni žarek:

»Mati...!«

Tiho, komaj da so se premaknile ustnice, komaj da je zaslutilo srce, sem izgovoril: »Mati...«

Tisti trenutek se mi je pretrgalo srce in zatrepetalo, zatrepetalo kot še nikoli v teh dolgih štirih letih... In zopet sem zašepetal, še tiše kot prej, samo v mislih:

»Mati...«

V srcu pa mi je kričalo glasno in razločno:

»Mati! Mati! Mati...!«

Tisti trenutek bi padel na obraz in poljubil tisti košček zemlje, tisti blagoslovljeni košček zemlje, kamor je stopila njena noga... In če bi se me tedaj dotaknila s svojo mehko, božajočo roko ter bi ji smel pogledati v obličje, bi bil najsrečnejši človek na svetu.

Toda, ker sem vedel, da se to ne bo zgodilo in ker je tudi srce čutilo isto, sem zastokal. Nisem mislil na besede, toda ker je srce vpilo, sem tudi jaz v tistem trenutku, ko sem se čutil najbolj zapuščenega in nesrečnega, v svoji boli in hrepenenju izpregovoril, ne izpregovoril, zastokal, kakor zastoka sin nad materinim grobom:

»Mati...!«

Toda beseda — izgovorjena v trenutku, ko je moje razdvojeno, od velike boli razkldano srce kričalo in jokalo v globoki žalosti ter koprnelo po njeni ljubezni — se je razgubila, kakor da ne bi bila nikoli izgovorjena. Srce pa je kričalo še glasneje kot prej in prevpilo vsako drugo misel, ki se je bila spočela v tistem hipu...

V svoji onemogli, kakor noč temni in globoki žalosti sem kriknil:

»Mati! O mati...!«

Sesedel sem se in udaril s čelom ob mizo. Samo enkrat — kakor odmev mojih besed — je še zakričalo srce: »Mati! O mati...!« Nato pa je utihnilo...

Zazdelo se mi je, da sem jo zagledal. — Njo, po kateri mi je po letih zopet zahrepenelo srce... Stala je pred menoj vsa svetla, kakor svetnica. Čutil sem njen dih,

toda zdela se mi je tako vzvišena, da ji nisem upal pogledati v obličje. Srce, ki je prej vpilo in hrepenelo po njeni ljubezni, je vztrepetalo. Čutil sem, kako sem majhen pred njo in moja ljubezen — samo senca v primeri z njeno. Tedaj sem spoznal svojo nevednost in vedel sem, da sem — grešil.

In zdelo se mi je, kakor da bi stal pred božjim Sodnikom. Videl sem vso svojo preteklost zadnjih let. Vse od takrat, ko sem se poslovil od nje, pa do danes. Oglasila se mi je vest, strogo kakor sam božji Sodnik:

»Povej, ali čutiš, da si grešil...?«

In ker sem vedel, da sem, sem odgovoril:

»Da...«

I. Mihajlov:

VSTAJENJE

Aleluja, deset možnarjev je zagrmelo, aleluja, dvajset možnarjev ja zagrmelo, aleluja, petdeset možnarjev je zagrmelo.

Trikratni, nepozabni aleluja! Tako je zagrmelo, tako se je kadilo, ko je božja moč raznesla skalo groba. Mašnik stopa iz cerkve, monštranca se pozibava v njegovih rokah. Jezus gre iz groba. Jezus gre iz cerkve in za njim gre njegovo ljudstvo. Vsi pojejo, tudi tisti, ki niso še nikoli peli:

Jezus je od smrti ustou,

od svoje bridke martre...

V rokah imajo svečo in pojejo; pojejo, ko gredo iz klopi, ko pokleknejo, ko stopajo v vrsto.

Jezus je od smrti ustou...

Pod nizkim obokom kora se trese srce ko struna. Na cerkvenem pragu se pesem pomeša z zvonjenjem. Tedaj dado srca, kar zmorejo; sto in sto grl zajame sapa, odpro usta in premagajo pesem zvonov:

Jezus je od smrti ustou...

Tem, ki so še v cerkvi, pod korom, se zdi, da čutijo rahel potres, da se zvonik maje v temeljih, da se nagiba.

Pozabljena je raglja Mežnar vleče vrv, da škriplje tramovje. Samo za polnočnico in vstajenje tako lahko zvoni. S prstom daje pritrkovalcem znamenje za drugo vižo in se smeje.

Tudi zvonovi praznujejo svoje vstajenje. Izza gora posije sončni žarek in osvetli zvonik, cerkev, procesijo.

Jezus iz groba, sonce pa na nebo.

Slava Gospodovega vstajenja se je razlila čez ves svet. V skrivnosti vstajenja trepeče vsa narava.

V ljudeh se je nekaj zganilo od veselja, prešlo na obraze, se spremenilo v drhtenje. Pomladne sapa napevajo bandera in jih nalahno poganjajo dalje. Počasi, kot bi se bala, da bo te lepote prehitro konec, se pomnika procesija. Starešina nese zamakljen Kristusov kipec in otročad ga tolče po petah, da bi pohitel.

»Povej, ali si se kdaj spomnil z resnično ljubeznijo v srcu svoje matere?« je vpraševala vest še strožje kot prej.

Že sem hotel odgovoriti: »Da.« Toda tisti hip sem jo zopet videl. — Njo — svojo mater, kakor takrat, ko sem zadnjo noč pred slovesom bedel in slišal, kako je pozno v noč sedela na postelji in molila: »Za sina — Oče naš...« In vem, čeprav je nisem več videl, da je vsak večer, prav do danes in še naprej — vse do svojega zadnjega diha molila. Molila — pozno v noč.

A jaz? — Komaj, da sem se je mimogrede spomnil pri večerni molitvi ter malomarno dodal: »Za mater — Oče naš...«

Zato sem odgovoril: »Ne!«

In še je vpraševala vest: »Povej, ali si torej vreden njene ljubezni?«

Vedel sem, da nisem. Čutil sem, da sem grešil, hudo grešil, da sem jo oguljufal za njeno ljubezen. Zato mi je bilo v duši pušto in prazno, kakor je v cerkvi na Veliki petek; srce je ječalo v obupni žalosti...

»Ne!« se je glasil moj zadnji odgovor. — Zadnji, ker me vest več ni vpraševala, zadnji, ker bi več odgovoriti ne mogel...

In glej! Ko je utihnil moj strogi sodnik — vest in sem pričakoval obsodbe, je zaropotalo. Trikrat — zamolklo, kakor bi udarjalo po krsti...

»Zdaj,« sem si dejal, »zdaj bo izrekel nekdo obsodbo...«

Toda nihče ni izpregovoril.

»Zakaj odlaša! — Le zakaj neki?« sem se vpraševal, »saj je itak vseeno...«

Zopet je zaropotalo, še bolj zamolklo kot prej. Z zadnjo močjo — obsojenca sem se dvignil. Zaskripala so vrata. »Pismo...!«

Ne vem, kdo je izpregovoril. Nisem ga videl. Samo glas sem slišal in roko je pomolil skozi priprta vrata: »Pismo!«

Stopil sem korak naprej. Vrata so se zaprla, v roki sem držal pismo...

»Obsodba...?«

Pretrgal sem ovoj in bral. Ko sem prebral zadnji stavek, mi je postalo v duši svetlo in srce mi je vriskalo:

»Ne obsodba! — Odpuščanje! Ljubezen! — Ljubezen!«

Ko se je pomirilo moje ubogo srce, sem še enkrat, počasi, besedo za besedo bral... materino pismo.

Iz njega je dihala tako velika ljubezen, da za njo ni bilo prostora v mojem srcu, da je moje majhno srce ni moglo sprejeti.

Tedaj sem prišel do spoznanja in srce mi je narekovalo:

»Materina ljubezen je tako plemenita, vzvišena in sveta, da je nobeno človeško srce ne more doumeti in da se to z besedo ne da povedati!« — 1 —

Duhovnikov ornat, baldahin, monštranca, rdeča krila strežnikov, laterne, bandera... tako bo pri vstajenju do konca sveta.

Vstajenje, — blagoslov zemlje, pomlad ljudi! Še bi ne bilo vstajenja, tudi rož, sadežev, trave, pomladi ne bi bilo.

Črni trn, mandelj, breskev, črešnja prej, mejo prvi ta blagoslov, vsrkajo prvi vonj kadila, ki ga iz vihteče strežnikove kadilnice raznaša sapa po polju.

Kdo bo ljudi prepričal, da ne bo zmerom tako?

Smrt, žalost in zima so premagane. Vene, ki ovija križ na visoki »ranti«, je prav tako zelen ko trava. Ta križ in tisti, ki smo ga poljubljali na velikih petek, bosta spremljala vse obrede.

V nedeljo pred sv. Ivanom v L., v soboto po drugi nedelji po sv. Jožefu v R., v nedeljo po Telovem v D. Prav tako se bo vili procesija, da obišče druge farne križe, da počasti patrona, da moli za blagoslov polja. Niti poštni rog, pred katerim se mora vrniti umakniti, niti težki parizarji, ki se pomakajo po belih cestah, ne bodo ovirali procesije. Postiljon in vozniki, vsi bodo sneli klobuk, se pokrižali, ustavili konje...

Na cerkvenem pragu čeka starešina s križem. Vsakdo se dotakne Jezusove rane in se pokriža.

»Lepo je, da je kaj,« pravijo ljudje, ko hitijo domov, in fantje se ne morejo premagati, da ne bi zavriskali.

Jezus je od smrti ustou...

Doma pa že čaka z belim prtom pogrnje na miza, tako belim, kot so bele očistišne duše. Na mizi pa gnjat-velikonočno jagnje iz prisenača zvita Jezusova krona, hren bridkogrenko trpljenje, pih v lupini, žolca in mehki teran...

Kraško velikonočno tihožitje vere, pomladki, veselja; nenadomestljiva radost in svetost Velike nedelje.

Usoda ali naloga?

ZANIMIVOSTI

Če zastavimo ljudem vprašanje, ali smatrajo svoje življenje za usodo ali nalogo, bomo našli v glavnem na tri vrste odgovorov:

1. Življenje je samo usoda. — Ves potek zgodovine v velikem in majhnem je vnaprej določen, kot je vnaprej začrtana pot planetom.

2. Življenje je samo naloga. — Človek ga lahko poljubno oblikuje in spreminja.

3. Življenje je usoda in naloga obenem. — Na nekatere stvari nima človek nikakega vpliva, pri drugih pa odloča njegova volja.

Usoda

Te razlike v odgovorih opazujemo tudi v zgodovini. Dobe, ki v njih prevladujejo naravoslovne vede, teže k naziranju, da je vse življenje naravni pojav, ki ga določajo naravni zakoni. Svobodne volje taka doba načelno ne prizna, ker bi onemogočila naravoslovne poizkuse. Prenašanje metod naravoslovja na ostala kulturna področja, kar smo v obilni meri doživeli v preteklih stoletjih, je obogatilo zakladnico človekovih zablod z novimi oziroma na novo pregretimi zmotami: v veri fatalizem (mohamedanstvo, pa tudi Luthrov nauk o predestinaciji); v filozofiji zanikanje svobodne volje; v etiki in pravu zanikanje človekove odgovornosti za njegova dejanja; dednost in miljeina teorija trditelj, da je posameznik nujni proizvod dedne mase in okolice; v umetnosti naturalizem; v sociologiji Comteov zakon o treh stopnjah razvoja (verska, metafizična in pozitivistična), ki si nujno slede; v gospodarstvu na eni strani tržni mehanizem gospodarskega liberalizma in na drugi strani Marksovi neizbežni gospodarski zakoni, ki vodijo od prakomunizma preko kapitalizma do komunizma, ki bo odpravil razrede in njih medsebojne boje ter uredil raj na zemlji. Ne samo vesoljstvo (Laplaceov obrazec), tudi človek je postal stroj (Lametrie).

Čeprav življenje ni v polni meri sledilo tem zablodam, se jim je vendar tako nevarno približalo, da smo danes na robu propada.

Naloga

Prav zadnja doba pa je pokazala kot protiutež tudi zelo močno prizadevanje po hotenem usmerjanju življenja v določeno smer ob večjem ali manjšem preziranjju stvarnosti. Boljševizem hoče iztrgati iz srca vero; v filozofiji se oglašajo pretirani spiritualizem; v umetnosti se javlja namerna samovoljnost v predstavljanju človeka in narave (Picasso); v državi hoče boljševizem uničiti družino ter vsako zasebno lastnino in iz človeka — osebnosti napraviti del brezoblične mase ter tako dopolniti razvoj, ki ga je započel liberalizem s podiranjem naravnih neenakosti med ljudmi; v gospodarstvu so vsi totalitarni sestavi dokazali (med vojno pa tudi vojna gospodarstva tzv. demokratičnih držav), da je možno gospodarstvo v veliki meri poljubno oblikovati v smeri določenih ciljev, ne da bi se bilo treba ozirati na gospodarske zakone, ki jih je gospodarski liberalizem razglasil za nespremenljive.

Toda tudi taki sestavi nasadejo prej ali slej na čer in se razbijejo.

Niti samo eno — niti samo drugo

Življenjska skušnja dokazuje torej, da ne moreta biti pravilna niti odgovor, da je življenje samo usoda, niti da je samo naloga. Kolikor bolj dosledno se eno ali drugo naziranje v življenju uveljavi, toliko bližje poginju je posameznik, pa tudi družba.

Razmišljanje, ki ga potrjuje tudi skušnja, nas vodi do zaključka, da so v življenju stvari, na katere človek nima nikakega vpliva (lastno rojstvo), pa zopet take, ki zavise končno zgolj od njega (vse svobodne odločitve) in končno še take, kjer je deloma vezan, deloma svoboden (čustvenost, strasti). Toda katoličani se tudi oni del življenja, ki sploh ni ali deloma ni odvisen od njegove volje, spremeni iz usodnosti v dejanje božje Previdnosti ali vsaj njene dopustitve ter tako izgubi prizvok neznanosti, ki nevernemu hromi moči. Niče je ob izgubi otrok okamenela, Marija pa je pod križem doprinesla svoj delež k odrešenju človeštva.

Usode ni

Vera v osebnega Boga, ki je poslal svojega Edinorojenca na svet, po katerem smo dobili zopet možnost postati in biti božji otroci, jemlje vsem dogajanjem v nas in izven nas breme nesmiselnosti. Vse, tudi trpljenje ima svoj smisel, čeprav bomo ta smisel spoznali šele pozneje, morda šele po smrti.

S tem, da nas je Bog poklical v bivanje, nam je naložil tudi posebno nalogo, ki jo moramo v življenju izvršiti. Spoznati jo

moramo iz okoliščin, v katere smo postavljani. Zato moramo:

1. stremeti za pravilnim ocenjevanjem in spoznanjem sebe, okolice, ljudi in sveta; biti moramo realisti, da bomo točno spoznali izhodiščno točko, ki nam je dana od Previdnosti kot izhodišče našega dela;

2. stremeti za spoznanjem ciljev, katerim moramo približati svoje življenje in življenje družbe, ki v njej živimo; 3. stremeti za spoznanjem sredstev, ki jih moramo uporabljati, da današnje stanje približamo obvezujočim idealom. Prvenstvena sredstva so seveda nadnaravna (molitev, nadomestno trpljenje, sv. maša, premišljevanja — skratka rast v svetništvu). Uporabljati moramo tudi vsa razpoložljiva naravna sredstva, pri čemer moramo vendar polagati težišče na božjo pomoč. Ne smemo se dati zapeljati načelu: zob za zob in ne zapasti v organizacijski materializem.

Po naših delih nas bodo spoznali

Kakor je tudi pravilno spoznanje važno, vendar samo ne zadošča. Naša dela bodo dokazala našo vrednost oziroma nevednost živeti v tako odločilnem času, kot je današnji.

Komar pa z muho pleše...

Tudi komarji so »muhe«; sicer so precej vitkejši nego obče znane muhe, toda so vendarle muhe, kajti imajo prav tako kot prave muhe dvoje kril in namesto zadnjih dveh kril samo dva utripača, betičasti tvorbi, kot smo jih videli pri muhi. Komarji so muhe, pa človeku bolj zoprni nego prave muhe. Vsi vemo, zakaj tiho in neslišno pridejo k človeku, zabodejo zahrbito svoje bodalčasto sesalo v njegovo kožo in mu sesajo kri, iz hvalečnosti pa puste še spomin, neprijetno srbečico.

Zakaj neki srbe ubodi komarjev? Komarji potrebujejo hrano prav tako kot druga bitja. Samice komarjev potrebujejo za hrano kri in sicer kri toplokrvnih živali, predvsem sesalcev. Če te krvi ne dobe, ne morejo zarediti novega zaroda, ker ne dobe jajčeca dovolj hranilnih snovi. Samci komarjev pa se hranijo z rastlinskimi sokli. Včasih vidimo cele oblake teh samec, ki nas spremljajo na kakem sprehodu. Le tu in tam prileti samica med nje, da si izbere moža in z njim odleti na ženitovanjsko potovanje.

Samica torej potrebuje kri toplokrvnih živali; vseeno je, so to ljudje, ptice ali govedo, da je le kri take živali. Do krvi pride s svojim nežnim, izredno tankim bodalcem; da se pa kri ne sesede, vbrizgne v ranico neznatno kapljico jedke tekočine, nekega strupa. Ta povzroča vnetje in srbenje. Sreča za komarke je, da je govedo za te ubode bolj neobčutljivo nego človek in mirno pusti sesati kri do sitosti.

Odkod komarji? Komarji so kopne živali, toda prihajajo iz vode. Saj vemo, da je največ komarjev blizu stoječih voda. Samica namreč leže jajčeca na vodno površino, nekatere vrste komarjev tudi na vlažna tla, od koder jih odplavi dež v mlake. Ličinke, ki izlezejo iz jajčec, gredo v vodo in se v njej razvijajo, za kar potrebujejo v ugodnih okoliščinah približno osem dni, v hladnem vremenu in ob slabi hrani pa znatno več. Hranijo se z rastlinsko hrano, zlasti z razpadajočimi rastlinskimi odpadki. So torej nedolžne živalice. Nekatere vrste pa si privoščijo tudi živalsko hrano, za katero je v vodah kar precej dobro preskrbljeno. Za življenje potrebujejo zraka; ličinke naših komarjev si ga zajemajo kar iz zraka skozi cevčico na zadku. Zato se drže delj vodne površine in se od časa do časa spuste globlje v vodo, kjer si iščejo hrano.

Ličinke se, ko dorastejo, zabubijo; bube pa ne mirujejo kot pri muhi, temveč se gibljejo. Tudi one zajemajo zrak skozi cevčico, toda imajo kar dve cevčici in ne na zadku, temveč ob glavi; izgledata kot dva rožička. Iz bube zleti godni komar.

Komarji so prava nadloga za kraje, kjer je mnogo močvirij, pa tudi za kraje, kjer je mnogo stoječe vode, gnojnice in podobne nesnage. Vse leto, tja do zime se plode; po zimi pa si poiščejo skrivališča v kletih in hlevih. V vročih, tropskih krajih Ekvadora, Kolumbije, Venezuele, Brazilije, severne Argentine, žive sorodniki našega komarja, imenovani »moskitos«, ti so še večja nadloga za ljudi in živino nego naši komarji.

Toda naši komarji, kot južnoameriški »moskitos« so v primeri z mrzličarjem, to je komarjem, ki prenaša malarijo, nedolžne živalice. Res plijejo človeka kri, res puščajo v spomin na svoj obisk neprijetno srbečico, toda to mine brez kakšnih

Naš odgovor

Za nas življenje torej ni usoda. Kolikor je v njem od nas neodvisnega, je po božji volji ali vsaj dopustitvi. Četudi je kedaj hudo, se bo nam ali tistim, ki so z nami tesneje povezani, spremenilo v blagoslov. Od nas neodvisna danost je izhodiščna točka za oblikovanje sebe, družbe in sveta v smislu objektivnih ciljev. S tem pa postane danost, brž ko smo v njo postavljeni, obremenjena naloga, obveznost, ki nas zavezuje k sodelovanju pri vrnitvi človeka in sveta k svojemu Stvarniku.

Zato v še tako obupnih in brezizglednih razmerah ne obupujemo in ne čakajmo prekritih rok, da bodo drugi kaj podvzeli. Sami bodimo neumorno na delu, da kujemo sebe in svoj značaj v zrelo osebnost, da pomagamo bratu v duhovni rasti in v vsakdanjih potrebah, da usmerjamo okolico, med katero živimo, k delu za izoblikovanje in uveljavljanje novega človeka in novega družbenega reda, ki bo imel na sebi značaj križa in se bo v njem kazala moč božjega Duha, ki vse prenavlja in oživlja.

— dreš —

zlih posledic. Mrzličar pa prenaša s svojo slino, ki jo vzbrižga v ranico, povzročitelje hude bolezni, malarije.

Te vrste komarjev, imenovani s tujo besedo »anofeles«, žive v močvirjih po Balkanu, južni in Srednji Italiji, vendar so zadnja leta ta močvirja po Italiji precej izsušena in s tem kotišča malarije uničena. Mnogo takih središč malarije je v tropskih krajih Južne Amerike, v Venezueli, Ekvadorju, vzhodnem delu Bolivije, v Braziliji in drugod: povsod kjer so močvirja; pa tudi na Nizozemskem in v Rusiji se nahajajo.

Kaj pa je bistvo malarije? Povzročitelj je drobno enostanično bitje, plazmodij malarije imenovano, ki ga prenese, kot smo rekli, komar v vdomu v rano in v kri človeka. Naselijo se v rdečih krvnih telescih, kjer se razvijajo, množe in povzročajo, da telesa razpadajo; nato se lotijo drugih in tako dalje. Kadar razpadajo krvna telesa, kar se dogaja v začetku skoro istočasno, trese bolnika mrzlica; telo namreč odgovarja na strupe, ki se sprostitijo iz razpadajočih krvnih teles. Ko so se plazmodiji nase-

Štititisač metrov v globini morja

Raziskovanja Profesorja Piccarda v globini 4000 m pod gladino morja, so zbudila zanimanje ne le znanstvenikov, temveč tudi neznanstvenikov in preprostega ljudstva. Že pred Piccardom, ki se je podal v dotle nepoznane globine, so znanstveniki s posebnimi pripravami raziskovali morske jame in jarke ter precej podrobno dognali življenje, ki se odigrava v globinah, kamor ne seže sončna svetloba. Ugotovitve profesorja Piccarda pa so ne le potrdila dotedanja raziskovanja, temveč so tudi prinesla marsikaj novega v sončno luč, kar ji je bilo dotle skrito.

Kot znanega, sega sončna svetloba, kot jo moremo uživati mi zemljani, le nekaj metrov pod gladino morja; kmalu izgubi rdečo barvo, ki sestavlja sončni spekter; radi tega ne najdemo v taki globini, do katere ne pridejo rdeči sončni žarki, nekaterih alg; nekoliko globlje, do kamor ne seže sila vetrov, odmor že nekatere korale; v globini 500 m izgine polagoma rumena, zelena in modra barva sončne svetlobe ter ostane le še vijoličasta. V globino 2000 m pod gladino segajo le še ultravijoličasti sončni žarki; tod vlada popolna, gosta tema, seveda prav tako in še bolj v globini 3000 in 4000 metrov.

V tej, rekli bi gosti, črnemu marmorju podobni vodi, opazi opazovalec medlo svetlobo, ki prihaja od milijard predrobnih svetilkajočih se enostaničnih bitij. Kar priliva od nekd svetla prog, ki se aparata, v katerem tiči opazovalec, spretno izogne in izgine v neprodarno temo. Bila je globokomorska riba; na obeh straneh trupa ima

Petrolejski vod iz mesta Mosula v Iraku, kjer so veliki petrolejski vrelci, teče v pristanišče Hajfo. Dolg je nad 1000 km. Na vsaki strani pa so Angleži zgradili 12 metrov široko, asfaltirano avtomobilsko cesto, na vsakih 200 m dolžine pa so postavili vojaško postojanko, ki čuva to važno napravo proti sabotazam s strani Arabcev.

Na zemeljski obli imamo dva glavna morskata toka: Mehiški, ki je zelo topel in vpliva na zapadno Evropo, da ima razmeroma toplo podnebje ter Labradorski tok, ki zelo deluje na kanadsko obalo in na zapadno Grönlandijo. Njegova voda je ledeno mrzla.

V Sibirijo je prvi najgloblje prodirski general Jermak, ki se ni strašil naporov v sibirskih tajgah in tundrah. Kljub vsem nevarnostim je prišel koncem 17. stoletja do Ohotskega morja.

Najstarejša tiskana knjiga je iz leta 1456., to je bila biblija ali sv. pismo. Druga knjiga se je imenovala Psalterij in je izšla leto pozneje. Obe sta bili tiskani v Mogunciji ali Mainzu v Nemčiji.

Ali veste, kdaj je odpeljal prvi vlak na parni pogon? Ni še tako dolgo, kakor morda mislite. Šele leta 1825. v Angliji.

Brezžični brzojav je izumil italijanski znanstvenik Marconi leta 1897.

lili v drugih krvnih telescih, se bolnik nekoliko opomore, toda mrzlica se ponovi, kadar ta telesa razpadajo.

Toda ta pot ne gre v nedogled. Kmalu se del zajedavcev pripravi na potovanje v drugega človeka. Toda sam ne more potovati; zato potrebuje posredovalca, ki je imenovan mrzličar ali anofeles. Z vbodom vsesa s krvjo nekaj teh zajedavcev, ki se v steni komarjevega želodca naselijo, plodijo in hite v žleze slinavke, kjer čakajo novega vboda, ki naj jim omogoči naselitev v človeku. Torej le na ta način in le po enem posredovalcu se prenaša malarija. Če od vzamemo možnost pikanja, to je če odstranimo toplokrvne živali, zlasti sesalce iz kraja, kjer razstaja malarija, ali pa če z izsušenjem odstranimo pogoje, da se razvija anofeles, uničimo tudi to hudo bolezen.

Komarje uničujemo na več načinov: z izsušenjem stoječih voda, s petrolejem, ki ga vlijemo na vodno površino, da preprečimo zalegi dihanje, ali zaredimo v tolmunih in stoječih vodah ribe, ki se posebno rade hranijo s komarsko zalego.

svetilke, da izgleda kot razsvetljen preko-oceanski parnik v temni noči.

Ko opazovalec še premišlja, kar je videl, že zapazi pred seboj velikansko odprto žrelo, zgolj žrelo se mu zdi, da vidi, in okrog žrela veliko število lučic.

Zdi se, da je opazovalec zašel v umetni ogenj, kajti to, kar vidi, ga spominja na tak ogenj: rdeče, rumene, zelene lučice se bližajo in izginjajo; velikanski glavonožci, z neštetiimi tipalkami ob glavi in velikanskimi lovkami z mogočnimi priseski, ki se svetlikajo.

Bitja z velikanskimi zobmi, neizmernimi žreli, ki so razsvetljeni z vsakovrstno barvanimi svetilkami: škrlatne, rdeče, vijoličaste, oranžne; nekatere bitja morejo sama prižigati in ugašati svetilke, ki jih krasijo, nekatere jih imajo ob bokih, druga na glavi, tretja ob ustih, četrta na brkih, da izgledajo kot višave svetilke. V globini 4000 metrov ni sončne svetlobe; bitja si morajo sama svetiti, da vidijo plen in se zavarujejo pred zasledovalci.

Ne le ribe, ne le glavonožci, tudi raki in črvi raznih oblik so opremljeni s svetlikajočimi organi. Nekatere bitja so slepa, druga imajo drobne oči, tretja pa velikanske oči; da celo na dolgih pecljih jih imajo, da izgledajo kot teleskopi. Nekatere bitja imajo oči z dvojno mrežnico, to je tisti sloj v očesu, ki pravzaprav sprejema svetlobo, ki vidi; ena je za predmete, ki so blizu, druga za predmete ki so daleč.

V tej globini je življenje povsem drugačno, kot smo ga navajeni na zemeljski površini.

Največji gozd na svetu se nahaja v srednji Afriki. Zavzema prostor, ki je dolg okoli 4800 km, širok pa 2500 km. Ta gozd preživlja mnogo divjih zveri in je večji del še neraziskan.

Amerika je dobila ime po znanem raziskovalcu Amerigu Vespuciju, ki je Ameriko prvi podrobneje opisal. Objadral je vzhodno obalo Severne in Srednje Amerike. Umrl je leta 1512.

Za naše gospodarje!

O dobrem in slabem senu

(NEDELJSKO KRAMLJANJE)

Pri Maticu so se zbrali prve postne nedelje zvečer naši možakarji, da se zopet kaj pametnega pomenijo. Postni čas je resni čas in se ne spodobi zbijati kakih neumestnih šal in zganjati neumnosti. Zato so resni pomenki tudi ob tem času na mestu in še kako na mestu.

Matic je ozdravel ter je bil zopet na nogah in prav vesel, da se je vsa družba zbrala pri njem. Saj je bil le parkrat na kramljanju, potem pa ga je nadležno trganje po nogah položilo v posteljo. Končno pa mu je le zopet odleglo, le ven si še ni upal, ker je mraz preveč pritiskal.

»Škoda, Matic, da te je tako prišlo in privezalo na posteljo,« je dejal Podrekar. »Marsikatero pametno smo že »razdrli« medtem na naših kramljanjih in mnogo si zamudil, ko nisi mogel biti zraven. Pa kaj hočeš, bolezen je huda reč. Samo da ti je le zopet odleglo!«

»Ej,« je menil Mrakar, »pusta smo pokopali, post je prišel in tudi Velika noč ni več daleč. Po Veliki noči pa bo treba polagoma zopet zavijati rokave, kajti konec bo zimskega počivanja in zopet se bo treba poprijeti dela.«

»Da, ko se zemlja otaja in sonce početno prigrjeje, bo začelo zopet delo, na vse strani ga bo dovolj in človek niti ne bo vedel prav, kaj in kje bi preje,« je pritegnil Smrekar.

»Kar hitro bo treba z brano na travnik,« je menil Jernač, »če bo vreme suho. Ne bi rad, da mi ostanejo travniki nepobranjeni. Spomladansko brananje travnikov neverjetno dobro dé in marsikak voz sena več nakosiš potem zato.«

»Zlasti še, če pred tem raztrosiš tam tudi nekaj umetnega gnojila,« je pristavil Vreže.

»Tisto pa tisto,« je dodal Matic. »Sicer je za umetna gnojila dandanes precej trda, pa nekaj se jih le dobi in travnikom jih je na vsak način treba privoščiti.«

»Živinoreja je glavna panoga našega kmetijstva,« je povzel zopet Jernač. »Preko leta prehranimo večji del naše živine najbolje na planinah in pašnikih. Toda pozimi jo držimo v hlevu in že moramo poskrbeti, da ji pripravimo tekom leta dovolj dobre, suhe krme, pa naj bo potem seno ali pa otava. Komur pozimi manjka krme ali pa je krma slaba, temu bo živina prekleceno slabo prezimila in bo spomladi dolgo rabila, da bo prišla zopet k sebi.«

»Zelo pametno zopet govoriš,« ga je prekinil Cencel. »toda krma je pač taka, kakršna zraste in kolikor je zraste, toliko je pa imaš. Ne verjamem, da se dá tu kaj dosti izboljšati ali pa povečati.«

»Pač, pač, dragi sosed,« se je vmešal Vreže. »Ne smeš se zenašati samo na to, kar in kakršno bo Bog dal. Saj že star pregovor pravi, da si moraš tudi sam pomagati, če hočeš da ti bo pomagal Bog. Prav od tebe samega je v obilni meri odvisno, če boš nakosil več ali manj in če bo tvoja krma boljša ali slabša!«

»Deloma imaš že prav,« je dejal Ahac, »vendar ne vem, če ne pretiravaš nekoliko.«

»Prav nič,« se je odrezal Vreže. »Le poglej Jernačeve travnike, potem pa svoje, pa boš rad priznal, da dobi Jernač na svojih travnikih več in boljše krme kakor ti, čeprav so si glede površine precej enaki.«

»To je že res,« je priznal Ahac, »ker so Jernačevi travniki pač boljši.«

»Seveda so sedaj,« se je vmešal Smrekar, »toda pred leti tudi niso bili in Jernač sam jih je res prav neverjetno izboljšal.«

»Kako pa se da zopet napraviti?« je vprašal radovedno Jurač. »Razložil nam vendar enkrat še to pošteno, Jernač!«

»Hm, precej enostavna zadeva je to,« je povzel Jernač. »O osuševanju in namakanju smo se že menili, vendar so to že posebnosti, ki niso povsod izvedljive, zlasti namakanje ne, če ni vode v bližini. Toda travnike moraš tudi obdelovati, če se že hočeš mo tako izraziti, prav tako kakor polje. Spomladi, še predno začne travnik zeleneti, ga moramo dobro prevleči s travniško brano. Na ta način najbolje uničimo morebitni mah in marsikak plevel, ki uspeva dobro le v čvrsto stlačeni zemlji. Ker pri tem raztrgamo tudi travniško rušo, omogočimo s tem dostop zraka in v kolikor toliko zrahljani in prezračeni zemlji bodo plemenite trave neprimerno bolje uspevale in se razrastle. Seveda moramo travnike tudi gnojiti, jeseni s presejanim kompostom ali pa hlevskim gnojem, kadar ga imamo na razpologo v ta namen, sicer pa z umetnimi gnojili jeseni ali pa spomladi, kakršna pač so, hitro ob nečasi delujoča, na vsak način pa še pred brananjem. Tudi

gnojnica se izvrstno obnese na travniku in jo lahko navajamo in razvažamo tja pred dežjem ali vsaj pod večer vse dotlej, dokler trava že toliko ne odraste, da bi delali škodo s tem.«

»Pa je vseeno, če gnojimo z umetnimi gnojili ali pa s hlevskim gnojem?« je hotel vedeti Matic.

»S hlevskim gnojem lahko gnojiš vsako leto, če ga imaš dovolj,« je pojasnjeval Vreže. »Neprestano leta in leta gnojiti samo z umetnimi gnojili pa tudi na travnikih ne gre. Na štiri ali vsaj pet let enkrat jih že moraš pognojiti s hlevskim gnojem ali dobrim kompostom, kajti tudi na travnikih zemlja nujno potrebuje sprstenine, ki je v hlevskim gnoju in kompostu, ne pa samo čistih hranilnih snovi, kakor so v umetnih gnojilih.«

»Krtine delajo na travniku veliko preglavico, zlasti pri košnjih, pa tudi precej trave zamorijo,« je menil Cencel. »Pa ti jih narije včasih ta vražji krt na kakem travniku tekom leta kar več kot preveč, pa jih potem niti z brano ne moreš prav izravnati. Ko bi mogli še tega škodljivca črnega na kak način spraviti s travnika!«

»Krt ni noben škodljivec,« je pojasnjeval zopet Vreže, »ampak prav koristna žival, ki se hrani le s škodljivim mrčesom, kakor so na primer bramorji. Krtine, ki jih pri tem narije, so pa res samo v napoto.«

»Za izravnavanje krtin brana res ni pripravna,« je povzel zopet Jernač, »in to tudi ni njen namen. V to svrhu imamo drugo orodje, takomenovani travniški oblič, s katerim prevlečemo travnik še pred brananjem, če je to potrebno. Je to enostaven, štirioglat in podolgovat lesen okvir iz močnih tramov z nožem v sredi. Nož ti skuje kovač, okvir si pa lahko sam napraviš. Ko potem vlečeš oblič po travniku, že prvi tram okvirja izravna navadne in ne prestate krtine. Preko starejših krtin in drugih, bolj trdih vzboklin pa prvi tram spolzi čez, potem pa jih nož odreže, zadnji del okvirja pa zdobi in raztepe. Travnik je potem lepo raven in gladek, zato pa to orodje tudi imenujemo travniški oblič.«

»Ti ga gotovo imaš že pri hiši,« je menil Ahac.

»Seveda ga imam, pa še več in ne samo enega,« je pristavil Jernač. »Ob priliki si ga lahko ogledaš ali pa tudi izposodiš spomladi, če ga boš rabil.«

»Pa se bo res treba nekoliko bolj pobrigati za travnike,« je modroval Matic. »Krme vedno primanjkuje, človek pa pod jesen tudi ne tišči rad živine od hiše.«

»Saj niti ni toliko dela z vsem tem,« je menil Podrekar, »pa se mnogo pozna in res dobro izplača, tako glede obilnosti, kakor tudi glede kakovosti krme.«

»Še nekaj nam povej, Jernač!« je dejal Mrakar po kratkem razmišljanju. »Zakaj pa ti vedno tako hitiš s košnjo? Navadno si že skoro gotov s senom, ko mi drugi šele komaj dobro pričnemo. Prav gotovo imaš za to tudi svoje vzroke.«

»Pa res!« je pritegnil Cencel. »Precej več bi lahko nakosil in nasušil, če ne bi tako hitel s košnjo.«

»Saj prav to je tisto, kar sem hotel še povedati in poudariti,« je povzel zopet Jernač. »Travnik je zrel za košnjo, kadar večina trav in zelenja prične cveteti. Kdor bo tedaj kosil in sušil, bo dobil prvovrstno, sočno in tečno seno, za katerim se bo živina kar obilovala, kadar ga ji boš pokladal. Če pa s košnjo čakaš in odlašáš, da večina trav že odcvete, boš res nasušil — ne pa nakosil — nekaj več, toda seno bo trdo, olesenelo, skoro prav nič boljše kot stara slama in s takim senom boš preklecansko slabo prekrmil živino preko zime. In prav v tem oziru se pri nas še silno mnogo greši! Vsa se samo boji, da bi kosil prezgodaj in dobil zato nekaj manj sena. Kakšno bo seno in kakšno mora biti, da bo živini kaj izdalo in zaleglo, na to pa sploh ne pomisli!«

»Morda imaš prav,« je menil Jurač, »toda človek si le prizadeva, da dobi čim več sena, ker mu ga sicer rado zmanjka pozimi. Da je zgodaj košeno seno znatno boljše, že verjamem, saj je tudi solata boljše mlada, kakor pa stara. Toda kaj hočeš, ko pa je mladokošenega sena tudi znatno manj, ker se mnogo bolj osuši.«

»Na krivi poti si, Jurač,« se je smejal Podrekar. »Vedno je bolje imeti nekoliko manj sena, pa dobrega, kakor pa več slabega. Če bi tvoja živina mogla, bi ti prav gotovo tudi to povedala. Sicer pa je tudi tebi ljubši samo krožnik tečne kokoške obare, kakor pa cela skleda pustih, nezabeljenih žganec. Ali morda ne?«

Možje so se smejali dobro posrečenemu primeru, ki je Juraču kar zaprl usta, Jernač pa je zopet nadaljeval:

»Sena se mi res nasuši nekaj manj, ker kosim zgodaj, to je že res. Toda končno pa mi dá travnik skupno še nekaj več krme, kakor pa bi jo, če bi s košnjo sena odlašal. Kdor kosi pozno, dobi res sena nekaj več, zato pa toliko manj otave. Če pa kosim seno zgodaj, ga dobim res nekaj manj, zato pa toliko več otave in na dobrem travniku potem še otaviča nekaj. Z zgodnjo košnjo ubijem torej celo »dve muhi na en mah«, ker dobim neprimerno boljše krmo, pri tem pa jo dobim tudi še celo več in ne manj, kakor krivo misli vsak, ki gleda in upošteva samo seno.«

»Pa imaš res prav, Jernač,« je pristavil Smrekar. »Če seno pozno kosiš, otava v največji vročini slabo naraste, pa je potem res ni dosti. Če pa pospraviš seno s travnika bolj zgodaj, otava leže kolikor toliko odraste, še predno pritisne največja vročina, ki ji potem ne more več tako doživeti.«

»Glej ga šmenta, glej,« se je čudil Matic, »pa bo menda res kar Jernačeva držala. Ko travnik zacvete, že nujno kosca kliče! To je star pregovor, ki so ga moj pokojni oče vedno povedali, kadar smo se menili o tem, kedaj bi začeli s senom.«

»Dober pregovor, ki je zelo na mestu,« je menil Vreže, »le škoda, da smo že vse preveč pozabili nanj in ga vse premalo upoštevamo.«

E. Avanzini:

Divja zelišča v naši prehrani

Znano je, da potrebuje človek za svojo prehrano poleg hranilnih snovi v ožjem smislu, to je poleg beljakovin, maščobe in ogljikovih hidratov (sladkorja in skroba), tudi še drugih sestavin. To so mineralne snovi, namreč voda in razne soli, in pa neke kemične spojine, ki se nahajajo v naši hrani v sicer izredno majhnih količinah, ki so pa kljub temu neobhodno potrebne za pravilni razvoj našega telesa in za brezhibno vršitev življenjskih funkcij. Imenujejo jih »vitamin« (»vita« = latinsko: »življenje«).

Ako v telesu tega ali onega vitamina ni v zadostni meri, nastopijo značilni bolezenski pojavi, ki v skrajnem slučaju celo dovedejo do smrti, ki se pa navadno dajo izlečiti, če bolniku pravočasno dovoljamo odgovarjajoči vitamin. Vitamine dobivamo s hrano; le deloma, kot n. pr. vitamin D, ki preprečuje zloglasno »angleško bolezen«, se tvori tudi v telesu samem iz neke predhodne snovi pod vplivom ultravioletnih žarkov, sestavnega dela sončne svetlobe.

Vitamine označujemo z velikimi črkami latinske abecede. Posebno znani so vitamini A, B, C, D in E, pri tem pa včasih pod eno črko razumemo kar celo vrsto več ali manj sorodnih vitaminov, kot je to slučaj pri vitaminu B.

Nekateri vitamini se nahajajo predvsem v živalski hrani, drugi v rastlinski. Slednje velja posebno za vitamin C. Vsebuje ga v večji ali manjši meri vsaka rastlina. Zelo veliko ga je v citronah, pa tudi v jabolkih, borovnicah in drugem domačem sadju, dalje v papriki, paradižniku in kislem zelju. Mnogo ga je tudi v naši vsakdanji hrani — v krompirju. Ali žal, ravno zdaj v zgodnji pomladi, ko je tako malo sveže zelenjave, krompir ne vsebuje več mnogo te snovi in isto velja za repo, korenje, zelje in druge poljske pridelke iz preteklega leta, pa tudi za sadje. Vitamin C se namreč ob daljšem ležanju polagoma razkrajja, kakor je tudi zelo občutljiv proti visoki temperaturi, tako da se pri dolgem kuhanju skoraj popolnoma uniči.

Ravno v zgodnji pomladi nam torej tega vitamina najbolj primanjkuje. V času, ko se vsa narava prebuja, čutimo pogosto neko čudno utrujenost. Ta »pomladanska utrujenost« je najbrž posledica pomanjkanja C-vitamina. Tudi krvavenje dlesni brez vsakega vidnega povoda je v zvezi s tem in nas že nekoliko spominja na »skorbut« (gnilobo dlesni), bolezen, ki je dolga stoletja bila strah vojakov, mornarjev, raziskovalcev in drugih ljudi, ki so se morali prehranjevati dalj časa s konzervirano hrano. Da smo ravno spomladi manj odporni proti nalezljivim boleznim, je tudi pojav, ki ga je pripisovati istemu nedostatku v naši prehrani.

Pomanjkanje vitamina C občutno prizadeva predvsem otroke; saj se njih telo še razvija in raste, vitamin C pa močno vpliva tudi na rast.

Pa še nekaj vsebujejo rastline, kar nujno rabi naše telo — to so razne mineralne soli. Važne so predvsem za tvorbo kosti; tudi teh soli je najbolj potrebna doraščajoča deca.

Vidimo torej, kako važna je zelenjava, čeprav ne vsebuje mnogo nam danes tako

»Vsekakor dober nauk zopet, ki se ga bo treba na vsak način držati,« je menil Mrakar. — Sedaj bo pa menda za danes dovolj. Prihodnjo nedeljo pa bi se našli pri Balantu, če vam je prav. Zjutraj me je počakal pred cerkvijo in naprosil, da vas povabim. Ni ga bilo zraven, ko smo se prvič domenili za naša kramljanja, potem mu pa tudi nihče ni posebej rekel. Pravi, da bi bil tudi rad reden član naše družbe in najlaže bo, če gremo k njemu.«

»Prav, pa se najdemu prihodnjo nedeljo pri Balantu,« je predlagal Smrekar in ostali so pritrtili.

»Prihodnjo nedeljo bom pa tudi že lahko prišel zraven,« je pristavil Matic. »Res škoda bi bilo, če bi človek zamudil tako poučne in zanimive razgovore. Saj sem jih že dovolj, četudi ne po svoji krivdi, vendar sedaj upam, da ne bom nobenega več.«

»Tudi Vrbaneč bi se nam rad pridružil,« je pravil Podrekar, »pa ne ve prav, kako naj pride zraven. Nekam krivo mu je menda, da ga nismo povabili. Pa saj nihče ni nikogar vabil, ampak kar tako slučajno smo se domenili in začeli shajati. Koncem koncev pa bi naslednjo nedeljo lahko šli k Vrbanku, da mu ne bo krivo. Govoril bom še z njim.«

»Prav! Čim več nas pride skupaj, tem bolje bo,« je pristavil Jernač. »Sicer pa bomo z našimi kramljanji menda že kmalu prenehali, kajti dan se že kar hitro daljša in večeri postajajo vedno krajši, pa dela bo vsak dan več.«

dobro znanih »kalorij«. Ali sveža zelenjava je ravno sedaj redka — in draga. Marsikatera gospodinja niti ne more kupiti vseh živil, ki jih dobiva za družino po živilski nakaznici. Večni krompir in stara repa pa nam tudi že presedata. Nikdar tega ne čutimo tako kot sedaj, ko se vsa narava poraja in se tudi v človeškem telesu nekaj prenavlja.

In vendar si lahko pomagamo, samo nekaj dobre volje in zanimanja je treba. Božja narava nam je naklonila kar celo vrsto zelišč, ki jih nahajamo po travnikih in poljih, ob potih in plotovih, pod grmovjem in ob sumecem potočku in ki nam lahko izpolnijo to občutno vrzel v naši prehrani. V tem oziru divja zelišča niso samo nadomestek, nego celo prekašajo vrsto zelenjave po množini vitaminov in mineralnih snovi.

Nabiranje teh zelišč je za odraslega prijetno in zdravo opravilo, posebno pa naj se na to navadijo otroci. Za deco je to delo tudi vzgojnega pomena. Otrok se поблиže upoznava z naravo, uči se opazovati, zbuja se v njem zavest, da tudi on lahko doprinaša dobrobiti cele družine. Seveda moramo paziti, da otroci ne poškodujejo travnikov in nasadov.

Nabiranje zelišč naj se vrši le ob suhem vremenu, po možnosti popoldne ali pred večer; tedaj vsebujejo rastline največ redilnih snovi, ki so se tvorile preko dneva pod vplivom sončne svetlobe. Nabirajo naj se le mlade rastline, ki še nimajo cvetnih popkov ali se vsaj še niso razcvetele. Rastline naj se sproti čistijo in naj se ne zmečkajo. Najbolje je, če jih nabiramo v košarico; vreča ali nahrbtnik ni pripraven. Tudi doma naj ne leže preko noči na kupu.

V sledečem navajam nekaj divjih zelišč, ki so pri nas običajna in se lahko uporabljajo kot solata, špinača ali začimba.

Kot okusna solata nam služi:

1. Regrat (latinsko ime taraxacum officinale), ki ga pozna vsak otrok in ga zato ni treba posebno opisovati. Je plevel, ki raste takorekoč povsod, posebno pa ob potih. Listje je malo trdo, zato ga pomešamo med vroč krompir in ga zabelimo z oljem, še bolje pa z vročo mastjo ali slanino, predno ga okisamo.

2. Lopatica (lat. Ranunculus ficaria, nemško Feigwurz ali Scharbockskraut).

Tudi ta rastlina, ki spada v red zlatičnic, je pri nas pogosta. Nahajamo jo na bolj vlažnih, senčnatih mestih pod grmovjem, ob potokih, v sadovnjaku pod krošnjo sadnega drevja. Njene živorumene cvetke spadajo med prve oznanjevalke pomladi. Listi so ledvičasti, z mastnim sijajem (od tod nemško ime na Koroškem »Schmalzblattl«). V zemlji imajo majhne, smokvicam podobne gomoljčke. — Še predno je svet sploh nekaj vedel o vitaminih, je bilo že znano, da uživanje listja tega zelišča pomaga proti skorbutu (od tega nemški naziv »Scharbockskraut«.)

3. Motovilec (lat. Valeriana olitoria, nemško Rapunzelalat, Feldsalat, Vogerlsalat), ki se sicer tudi seje, raste divje po njivah in vrtovih in ob potih. Listi so lopatičasti ali podolgovati, zelo majhni cveti so modrobeli. Uporabljamo prtične listne rožice mladih rastlin in sicer spomladi, a tudi v pozni jeseni. (Dalje prih.)

Izpod domače lipe

SVEČE

Velikonočne praznike smo prav v zadoljstvu preživeli. Post nas je že kar težil, pa ne zaradi tega, ker smo se preveč postili, temveč zato, ker nismo mogli rajati, pa tudi pred oltar se ni dalo iti. Sedaj je tudi v tem pogledu v redu in že kar v torek smo zvezali en par. Poročil se je naš Foltej Inčko, ki si je pripeljal nevesto prav od daleč. Vsi smo je veseli, saj je dobra in zavedna Slovenka ter smo prepričani, da bo taka ostala. Poroka je bila pri Gospej Sveti, kamor smo se peljali z autobusom. Kako smo se doma zabavali, to si lahko mislite, saj ste že sami bili na kaki naši domači »ohceti«.

Obema želimo v zakonu obilo sreče in blagoslova božjega, da bi dolga leta uživala zakonsko srečo in se veselila s svojimi otroki lepše bodočnosti, ki jo vsi tako težko čakamo.

CELOVEC

Bralci »Koroške kronike« se bodo še spominjali članka pod naslovom »Tako ne gre«, ki je bil objavljen v »Kroniki«. V članku je bilo pisano o kravi neke uboge ženice. Žival je požrla žebelj in lastnica jo je morala oddati v klavnico. Dobil jo je mesar za 1010 šil., lastnici pa so ponudili 420 šil., ki pa jih ni hotela vzeti, češ, da ji je žal, da ni pustila živali raje crkniti, kakor pa jo dati za tako smešno ceno. »Kronika« je poročala, da je ženica dobila 420 šil. Toda ženica denarja ni hotela sprejeti, ker se ji je zdelo premalo. Na omenjeno poročilo se je deželna vlada pozanimala za stvar in te dni je lastnica dobila 715 šil. Bila je kolikor toliko zadovoljna, ker je dobila le več, kakor so ji prvotno obljubili. Seveda še daleč ni dobila tistega denarja, ki ga je morala dati, da si je kupila drugo žival.

ŽELEZNA KAPLA

Zima je minila. Navdajajo nas skrbi, kako bomo v naših gorah gospodarili. Manjka nam semena za vigredno setev. Pobrli so nam živino in morali smo jo dati po nizki ceni. Kako bomo obdelovali naše njive po strminah? Letos obhajamo stoletnico osvobodjenja kmetov. Vprašamo se, kakšna je svoboda kmečkega stanu. Tlačil nas novodobno suženstvo, ki je morda hujše, kakor pred letom 1848. Kmet je bil pod bremenom davkov, dajatev za bolniško blagajno in drugimi dajatvami. Njegovi skromni pridelniki so pod ceno, kar on sam potrebuje, pa mora prav drago plačati. Poleg tega primanjkuje delovnih moči. Kmet nima dohodkov, kakor jih ima navadni pomožni delavec na primer pri zidarjih ali drugih obrtih. Kam bo ta razvoj pripeljal? In vendar pridela kruh kmet. Vsi stanovi so vezani na kmeta. Do tega spoznanja jih je danes prav malo prišlo. Upanja pa ne izgubimo. Nad nami je dobri in pravi Bog, ki vse urejuje in vodi, kakor je prav.

Sedeč za mizo je nenadoma umrl Čemrov oče, Jernej Pečnik, star 85 let. Bil je značajan mož, stara korenina naših gora. Mnogo je preživel, doživel in pretrpel. Njegov dom pri Čemru je postal plen ognja. Preselili se je k Peršmanu in bil tam priča groznega umora enajstih družinskih članov in ognja, ki je vpepelil hišo in hlev. V goveči hiši pa so ležale postreljene žrtve. Zadnja leta je živel na svojem rojstnem domu pri Koželu, kjer so ga spoštovali in zanj skrbeli kot za lastnega očeta. Obilna udeležba pri pogrebu je pokazala, kako spoštovan je bil rajni. Pokopali smo ga ravno na dan sv. misijona. Pokojni je bil vsem pridigar sv. misijona in nam je kazal cilj našega življenja. Naj se odpočije pri Devici Mariji v Trnju!

SKOČIDOL

V zadnjih mesecih so pri nas umrli: Urban Jančnik, odličen gospodar in rodoljub, star 76 let. Zapustil je mlado ženo in tri nedorasle otroke. Zofka Scharwitz, cerkvenica v Podravljah, stara 40 let. Bila je že dolgo bolna. Suzana Schöffmann, vdova, stara 36 let, Anton Valušnik, podomače Tuder, vžitar, star 78 let, Janez Esih, mehanik, star 40 let. Umrl je zagonetne smrti. Pokopan je v Lipi. Barbara Gallo, stara 46 let. Bila je bolna precej časa. Pokopana je v Domačalah. Matilda Smole, vdova po železničarju, stara 80 let. Pokopana je v Beljaku. Janez Vošpernik, star 80 let, bivši načelnik »Zveze slovenskih zadrug«, vzgleden narodnjak, odličen katoličan, oče ugledne in mnogobrojne Vošpernikove družine. Bil je pod nacizmom izseljen. On sam in njegovi so v teh zadnjih letih mnogo prestali. Vse je pa moško prenašal, čeprav so njegove moči, zlasti v zadnjih treh letih, edajke bolj slabele. Tolažbo in okrepilo pa je iskal in tudi našel v neprestani, vsak dan pogosto ponavljajoči molitvi do dneva smrti: »Ljubi Oče v večnem raj, name milo se ozri, za vse dobro v vsakem kraju mi podeli dost moči. Varuj me, da Te ne žalim, da otrok sem dober Tvoj, da Te vedno srčno hvalim, blagoslov daruj mi svoj. O Jezus usmiljeni, še svoj sveti blagoslov mi daruj! Marija, naša bod pomoč, ko svet nas zapusti, ko nas objame smrtna noč, nas milo varuj Ti! O Devica, Božja Mati, naj se v lasti Ti smem predati, živ in mrtev naj bom Tvoj zdaj in pa na vekomaj.« In še mnogo drugih vzdihljajev je vzorni blagopokojnik stalno in neprestano ponavljal, zlasti k svetemu angelu varuhu ter k Srcu Jezusovemu in Marijinemu. Rajni je bil po naravi zelo nadarjen, podjeten, načitan, vsestransko izobražen, sijajno zmožen v besedi in pisavi slovenskega in nemškega jezika, odločen boritelj za narodne pravice, zaveden Slovenec. Našega nepozabnega Vošpernikovega očeta je spremljala na zadnji poti množica faranov. Zadnja čast sta mu izkazala tudi dva izvenfarna duhovnika. — Rajniki naj v miru spe!

Sredi meseca sušca je v Vernberku do tal pogorela takozvana Cosolatijeva še nova lesena vila. Požar je nastal menda v dimniku. Le s težavo je družina rešila sebe in nekaj malega pohištva. Sosedje so takoj prihiteli na pomoč. Ubrani so vsaj toliko, da se ogenj ni razširil na gozd.

Letošnja mila zima se je poslovila in kmetje so lahko že začetkom sušca pričeli s poljskimi deli. Lepega in toplega vremena se pridno poslužujemo. Primanjkuje pa delovnih moči. To zlasti na večjih kmetijah v Podravljah in v Klečah.

V Novivesi, Dolah in drugod nastajajo nove stanovanjske hišice in tudi nekateri moderno urejeni skednji so bili postavljeni, odnosno bodo še. Tudi nekaj prometnih nesreč je bilo zaznamovati na glavni cesti v bližini Vernberka. Dva nezgodnika sta že izven nevarnosti, ena nesreča pa se je končala s smrtnim izidom. Pri tej nesreči

je našla smrt Olga Gröblacher, podomače Martinova s Trebinje.

Naša župnija šteje 20 padlih in mnogo ranjenih in pogrešanih, nekateri pa se še niso vrnili iz ruskega, oziroma jugoslovanskega ujetništva. Pozdravljeni vsi, ki so se že vrnili tisti, ki se pa še niso, daj ljubi Bog, da bi se kmalu.

Sedaj ima tudi vas Dragniče električno luč in silo. Vse druge vasi so jo imele že od prej. Cerkevni pevski zbor se je vendar spet poživil in dobil nov naraščaj. Zbor je izgubil dva najboljša pevca: Črničev Nac je padel in Kočnikov Tomej je pogrešan. Naš organist pomlaja sedaj z novimi močmi tudi tamburaški zbor »Sloga«, ki obstoja skoraj že petdeset let. Tudi zgoraj navedena pevca sta bili izborna tamburaša. Slava rajnim! Novim naraščajnikom želimo, da bi bili vztrajni in se z ljubeznijo oprijeli slovenske pesmi.

Pismo z dežele

(MIŠLJENJE PODEŽELSKEGA ČLOVEKA)

V deželnem zboru je bil pred dnevi govor o dvojezičnih šolah, ki jih želi vlada vpeljati in jih je kolikor toliko že vpeljala, čeprav temu ugovarja del nemško govorečih sodržavljanov. O tej stvari je govoril zastopnik avstrijske ljudske stranke, ki je prišel do sklepa: dvojezični pouk naj se uvede samo tam, kjer to zahteva večina staršev.

Razumeli bi, če bi gospod poslanec predlagal, naj bo pouk tak, kakor starši zahtevajo, toda on zahteva, naj se poučuje kakor zahteva večina. S tem se odprejo vrata vsemogočim agitacijam, agitacijam po občinah, po družinah, agitacijam za vsako otroško dušo. Agitacija pa povzroča prepir in nemir in pri agitaciji uspe navadno, kdor ima več sredstev — in ta sredstva ima v deželi nemška večina. Tako, kakor je predlagal zastopnik ljudske stranke, lahko enainpetdeset Nemcev prepriča, da pride devetinsitrideset Slovencev do svoje naravnih šol. Bojimo se, da pride po takšni ureditvi severno od Drave slovenska manjšina ob svoje šole.

Pred leti se je zgodilo, da je stopil zastopnik Slovencev k deželni šolski svetnici, da se zavzame za pedagoško pravilno upravo šole. Nadzornik mu je odgovoril: »To bi bilo že davno urejeno, če bi imeli mi proste roke. Pa pridejo vmes politiki in mi ne moremo storiti ničesar.«

Če želimo Slovenci na Koroškem pametno in zdravo preureditev šole, želimo to iz najtehtnejših razlogov. In to brez mešetarnjenja. Stokrat smo po listih in drugod že to povedali. Žal, naši nemško govoreči sodržavljanji ne poznajo razmer in o njih še nikoli niso razmišljali. Za slovenske šole, to je za šole v pretežno slovenskih krajih želimo, da se poučuje na podlagi materinega jezika. Človek bi mislil, da je vse to tako naravno, da se kaj drugega ne more zahtevati. A glej! Nastana šolska stavka v kraju, kjer ni nobenega Nemca in v de-

želnem zboru se oglašajo stranka, ki hoče biti ljudska ter zahteva, naj se da Slovence šolo samó, če to dovolijo nemško govoreči sodržavljanji.

Otrok pride v ljudsko šolo. Učitelj, ki naj nadomešča starše, pa ne razume otrokovega jezika in otrok ne razume nemškega učitelja. Posledica tega je, da se slovenski otrok na nauči ničesar ali pa malo tega, kar nemški otroci, ki učitelja razumejo. Ali naj Slovenci molčimo, da se slovenskim otrokom v šolah usta in ušesa zapro, namesto da bi se jim svet odpiral?

Kako morete potem pričakovati od otroka, da naj se izobrazi na podlagi nemškega jezika? Šolski otrok ne razume nemškega učitelja, kateheta in nemške pridige. Slovensko ljudstvo nemške pridige ne razume. Razume nekaj besed, toda smisla ne zapopade. Le v materinem jeziku je mogoče priti človeku do srca.

Ker se otroka ne poučuje v materinem jeziku, ne more toliko znati, kakor drugi, ki ima pouk v materinščini. Ta otrok ni manj nadarjen, toda njegovega neuspeha je kriva šola. Otroci ne znajo moliti v domačem jeziku. Doma so molili slovensko. V šoli se otrok nauči nemške molitve. Otrokom se je vtepalo v glavo, da se morajo tudi spovedovati nemško, pa vemo, da je tudi za ljudi, ki nemščino dobro obvladajo, nemško spovedovanje težavno in da končno rajše ne gredo k spovedi. Šola človeku ne more za življenje nuditi dovolj izobrazbe. Človek se mora izobraževati s megal sebe s knjigo in občevanjem z drugimi ljudmi. Zato pa mu mora šola dati potrebno podlago sicer tako, da si s tem, kar se je bil v šoli naučil, sam naprej pomaga. Če pa mu hoče šola dati potrebno podlago, ga mora učiti in vzgajati tako, da se res kaj nauči in podlaga je bil in bo vedno materin jezik. Če vse to premislimo, je pravičen vsak ukrep vlade, ki hoče vzgojo otrok spraviti v naravni tir.

MAUSER KAREL:

KAPLAN KLEMIEN

ROMAN

4.

Potlej sta odšla v sobo.
»Sedi. In kako misliš za te dni, ki ti bodo še ostali?«
»V gore grem spet. Vsaj malo bi bil spet rad sam. Tudi zavoljo nje,« je priznal Klemen.
Župnik je samo kimal.
Malo pred južino je Klemen odšel. Vencel ga je spremil prav do vrat.
Doma so čakali nanj. Južina je bila že na mizi. Oče so ga ostro pogledali, toda Klemen se je samo nasmehnil.
Potlej je Gornik pričel z molitvijo. Nihče ni vprašal, kje je bil, le materine oči so iskale in vrtale.
Klemen je nalašč odlašal.
Po južini je Klemen prvi vstal. Nato je potegnil iz žepa pismo in ga položil na mizo.
»Sprejet sem v semenišče.«
Obšlo ga je nekaj kakor usmiljenje do matere, ki je drobna sedela njemu nasproti in nasmehnil se je. Vedel je: napetost v hiši bo popustila in ženskam na vasi se bodo spet odvezali jeziki.
Gornikovi so se orosile oči, sestri sta zamrskali, brata sta se najprej nazirala v očeta, potlej pa v Klemena.
Zdaj je Gornik moral nekaj reči.

»Torej si se odločil? Prav, kakor sam veš. Silil te ni nihče. Če prav nam gre trda, bi se nemara tudi za Zagreb še kaj dobilo.«

Drugo jutro je Klemen odrinil v gore. Gornikova je bila dobre volje.

Tudi Klemenu je bilo dobro. Najraje bi zavriskal.

SVETLOBE IN TEMINE

Juxta est Dominus iis, qui tribulato sunt corde. (Ps. 35)*

Klemen gleda klobuk, ki visi na žeblju. Očnice in zveneje murke vise izza traku. Zadnje planinsko cvetje, ki ga je prinesel z gora pred odhodom v Ljubljano.

Po vsej vasi šumi že cel teden. Gornikov gre v lemenat. Da se je le premislil. Čudno. Učiteljice skoraj ni na spregled. Čez vas ne hodi. Če gre na sprehod, gre po stezah in v polje. Bleda je in shujšana. Prizadelo jo je.

Klemen ve za vse govorice. Gleda klobuk in teško mu je. Jutri zjutraj odide. Jelka mu je po Benkovem Andrejčku poslala listek, ko ga je videla skoz šolsko okno iti mimo. Ravno se je vračal iz župnišča.

»Pridi zvečer. Čakala Te bom in Ti ne bom ničesar očitala.« Klemen bi raje videl, da ne bi zapisala teh besedi. Po čemu mu greni še zadnje ure, ki jih preživlja doma?

V tem hipu mora vendar misliti nanjo. Spodaj v hiši mati polnijo kovčeg. Prepričan je, da Jelka neprenehoma čaka in gleda vrata, kdaj se bodo odprla. Lahko bi šel in ji še enkrat povedal, da je vse njeno upanje zaman.

Klemen stoji sredi sobice. Na mizi odprt kovčeg, ki je že do polovice napolnjen.

* Blizu je Gospod tem, ki so potrtega srca.

Zunaj je lep večer, zvezdat in topel. Prav nič jesenski, kakor nalašč od Boga ustvarjen za to bridko uro.

Klemen misli na Jelkino okno.

»Ne grem.«

Spet stopi k mizi in prične skladati. Album planinskih slik, nekaj drobnih spominčkov, Hoja za Kristusom in sveto pismo. Potlej nekaj leposlovnih knjig in praznega papirja.

Vse lepo uravnava v kovčeg. Toda misli so pod Jelkinim oknom. Samo z voljo jim ukazuje, da ne upajo naprej.

Ko kovčeg zapre, sede na stol. Spet se zagleda v klobuk. Nekam žalostno visi na žeblju, kakor bi vabil. Okraski na njem so skoraj vsi Jelkini. Tisti cepinček s kvetrom in velika očnica. Oboje je kupila na Brezjah. Tudi coklice s pastirskim rogom so njene.

Klemenu se zdi, da se Jelkine misli v zadnjem obupu drže za ta klobuk in kličejo.

Klemenu je neizrečeno hudo. Spodaj po veži hodijo oče in brata. Videti je, da so nemirni. Sestri sta že dvakrat prišli gledat, kaj počne tako dolgo.

In vendar, zadnja noč je pred odhodom. Jutri se začne novo življenje.

Z hitrim zamahom Klemen zapre kovčeg. Nato vstane, sname okrasje s klobuka in ga spusti v mizni predal. Prazen klobuk strmi z žeblja.

Klemen ga ne more gledati. Vzame kovčeg in odide v hišo.

*

Jutro je bilo jasno. Klemen skoraj celo noč ni spal. Preteklost in prihodnost sta se križali. Zdaj je sijala ena zdaj druga. Gore so prišle prav pod hišo, se postavile v red in rasle čez slema.

Zbogom, Klemen!

Prišlo je znamenje spod Begunjščice. Postrani streho in z lišaji po križu.

Zbogom, Klemen!

Prišle so rože, očnice in murke, rodomen dron in tiste majcene, kakor bele pike z drobnimi stebelci.

Zbogom, Klemen!

In privrskale so jase, pripel studenec, zasmule so smreke in macesni.

Zbogom, Klemen!

Kravji zvonci so zacingljali, zablejale ovce in z velikimi, mehкими očmi so strmelale teleta z razhojenega pašnika.

Zbogom, Klemen!

In priukala je bela cesta, nagnil se je zvonček pri Sv. Petru, zaječala je lesa onstran cerkvice, kakor mehke roke so prišle steze in stezice, nastlane z igličevjem in bukovim listjem.

Zbogom, Klemen, zbogom!

In kot skoz meglo je pritaval Jelkin obraz, otožen in zgubljen in se stopil s spomini. In zavekalo je od vseh strani, kakor da trpe nedolžni otrociči.

Zbogom, Klemen, zbogom, zbogom!

Klemen se je obračal, se vzdigoval in gledal v okno. Komaj za kanec svetlobe je za šipami. Zgodaj je še.

V klaham je slišal, da so v hiši vstali. Vzdignil se je.

Opravil se je. Nikamor več se ni upal ozreti. Kakor izgnanec je stopil pred vrata in prislunil.

Mati je drsala po kuhinji, oče je čistil čevlje. Tudi glasove bratov in sester je bilo čuti.

Minka je govorila v materjo. Klemen ni mogel razumeti. Samo mater je slišal, ki je čez čas rekla:

»Nihče ga ni silil, sam se je odločil.«

RADIO CELOVEC

ZGODOVINA SLOVENCEV
(SLOVENCİ V NOVEM VEKU)

(Nadaljevanje)

govori po časopisu

Ko je škof Tekstor prevzel ljubljansko škofijo, je izprva še potrdil Wienerja in Trubarja za stolna pridigarja. A slednjega je kmalu poslal iz Ljubljane na kapiteljsko župnijo v št. Jerneju na Dolenjskem za župnika.

Ko se je pa natančneje poučil o namerah in delovanju novovercev, je odločno nastopil proti njim. Priliko za to mu je dal tridentinski cerkveni zbor. Tekstor je hotel takoj uveljaviti odloke cerkvenega zbora. Osnoval je posebno komisijo, ki naj bi preiskovala nove nauke in o njih izrekla svojo sodbo. Kmalu nato je prišel v Ljubljano kraljev ukaz, da naj zaprejo voditelja luteranskega gibanja, med njimi tudi Trubarja. Ukaz se ni v celoti izvršil. Zapri so le nekatere. Trubar pa se je takrat mudil na kapiteljski župniji v št. Jerneju. Ko je slišal obsodbo, je zbežal preko Hrvaške in Reke v Trst. Njegov zaščitnik, Peter Bonomo, je bil takrat že mrtev, vendar je upal Trubar dobiti v novem škofu Frančišku Jožefiču novega zaščitnika. Toda svetna in cerkvena oblast sta sedaj strogo postopali. Novi škof je bil odstavljen in Trubar se je moral izseliti v tujino. Zapehili so mu vse premoženje, med drugim tudi dragoceno knjižnico. Drugo leto je odšel preko Koroške in Tirolske v Nürnberg k luteranskemu pridigarju Vidu Dietrichu.

Medtem je tekla tožba proti ljubljanskim protestantom dalje. Škof Tekstor sam je prišel z Dunaja in prevzel vodstvo komisije. Pokazalo se je, kako globoko se je že ukoreninilo luteranstvo med duhovščino. Vendar je bilo postopanje svetne in duhovske oblasti zelo popustljivo. Krivoverni duhovniki so le zgubili cerkvene službe in dva od njih sta bila izgnana. Vendar je ta prvi odločni nastop proti luteranstvu vzbudil srdito ogorčenost. Ni slučaj, da je isto leto pater Ivan v Novem mestu umrl za ranami, ki mu jih je bil zadal neki luteran, in da so v mrtvaški knjigi zabeležili smrt vnetega pridigarja proti novovercem, patra Tomaža iz Solnograda, ki so ga zastupili luterani.

Razširjanje nove vere Tekstorjeve naredbe niso zajezile. Deželni stanovci so za svobodo lutrovske vere zastavili ves svoj vpliv. Ko je Ferdinand potreboval l. 1556. nove davke za vojno proti polmesecu, je moral popustiti in je dovolil prejemanje sv. obhajila pod obema podobama. Duša vse protestantske agitacije pri nas pa je bil Ivan Ungnad, ki je kot poveljnik za Štajersko, Koroško, Kranjsko in Hrvaško imel po vseh deželah velik vpliv. Tekstor je imel s tem mogočnim nasprotnikom težavne boje. In njemu tudi pripisujejo, da je Ungnada spravil v nemilost pri kralju, in hitro nato je Ungnad zgubil dostojanstvo deželnega glavarja. Preseliti se je moral na Wirttemberg.

Potlej je odšel v hišo. Čutil je, kako družinska ljubezen grabi z obema rokama po njem. Ne Janez, ne Lojze nista mogla najti prave besede. Neža je koj zasmrkala, ko jo je ogovoril, potlej se je še Minka našobila. Gornik je bil videti resen. S pol priprtimi očmi je strmel v Klemena, hotel nekaj drugega reči, pa se je premislil in dejal:

»Lahko bi še ležal. Zgodnji smo.«
Pa je kar planilo v Klemena.
»Sem mislil, če bi me hoteli zapeljati do Lesc namesto na Podhom.«
Gornik je razprl oči. Kar vesel je bil misli.

»Vidiš, to mi pa ni padlo v glavo.«
Gornikova ni nič rekla, le začudeno je pogledala Klemena. Nato je pohitela z zajutrkom.

Klemen je jedel prav po sili. Vse mu je ostajalo v grlu. Tudi drugim se je upiralo. Slovo je prišlo. Klemen je pričel segati v roke. Materi, Janezu, Lojzu, Minki in Nežiki.

»Srečen bodi,« je zahlipala Gornikova, ko je Klemen stopil v vežo.

Gornik je sedel na vozu in ni mogel skriti nemira. Koj je pognal.

Klemenove oči so objele hišo in gore, potlej je voz zadržal po poti.

»Srečen bodi, Klemen.« so voščevali ljudje po poti. Klemen se je nasmihal.

Malo pred šolo je Gornik pognal. Kakor da bere sinove misli.

Vendar je Klemen ujel roko, ki je zamahnila za šipami. Stisnil je ustnice in se zazrl konju v hrbet.

Pri Frčeju se je cesta pognala proti Bledu. Vseskozi navzdol. Gornik je rahlo zaviral. Klemenu je bilo, kakor da se je njegovo lastno življenje pognalo navzdol. Šele na Bledu je nekam lažje zadihal.

Tekstorjevo delovanje pa ni bilo usmerjeno le v obrambo katoliške vere pred luteranstvom. Izboljšati je hotel tudi žalostne cerkvene razmere in obnoviti propadlo šolstvo.

Zaradi turških vojsk je večina cerkva izgubila svoje dohodeke in mnoge šole so morale prenehati. Dunajsko vsučilišče je popolnoma propadlo. Tekstor se je silno trudil, da dvigne to najodličnejšo avstrijsko šolo. Bil je velikodušen podpornik profesorjev in dijakov. Največjega pomena za poznejšo katoliško versko obnovo pa je bilo tesno Tekstorjevo sodelovanje z novo ustanovljenim jezuitskim redom. Mnogokrat si je dopisoval s sv. Ignacijem, ustanoviteljem tega važnega reda. Spoznal je v teh redovnikih sposobne može za preosnovno šolstva, vzgojo duhovnikov in pospešitev cerkvene reforme. Novi jezuitski kolegij je hitro dosegel velik uspeh. Tekstor je podpiral jezuite, kjer je le mogel. S to preosnovno dunajskega vseučilišča je v zvezi tudi načrt za preosnovno šolstva v avstrijskih deželah, ki ga je predložil kralj deželnim zborom. Vabi jih, naj pošiljajo na vseučilišče naraščaj za duhovniški poklic.

Poleg dunajskega kolegija je pripisovati Tekstorjevemu prizadevanju tudi ustanovitev kolegija v Pragi.

Kako je skrbel škof Tekstor za vzgojo in znanstveno izobrazbo duhovstva, nam slednjič izpričujejo gojenci, katere je poslal študirat v Rim v nemški kolegij (collegium Germanicum). Iz naših krajev so bili med drugimi: Marko Tekstor, Jurij Bogatec, Ivan Kobenzl, Pavel Skelič in drugi.

Med takim neumornim delom na cesarskem dvoru in v svoji škofiji se je škof Tekstor postaral in začel bolehati. Smrt ga je zadela nenadoma v mestu Donauwörth, ko se je s cesarjem vrnil z državnega zbora v Frankfurtu. Hvaležni učenec Kobenzl je šel po mrtvo truplo svojega dobrotnika v daljni Donauwörth, ga spremil v Gornji grad in pokopal v tankajšnji baziliki, kjer mu je škof Hren postavil skromen spomenik.

Urban Tekstor spada med najznamenitejše osebe reformacijske dobe. Postavil se je v bran proti naraščajočemu luteranstvu, kakor mu je velevala pastirska dolžnost. Vendar v njegovem značaju ni bilo nič strahov.

IŠČEMO

izkušenega pečarja (Ofensetzer),
izdelovalca pečnic (Kachelformer)
strugarja (Scheibendreher)

Fa. F. KAWRZA

pečarstvo in izdelovanje glinaste posode (Ofen und Tonwarenerzeugung)
LIENZ (Osttirol)

Ko sta prišla čez Savo, je pričel konj stopati počasneje. Gornik ga ni silil. Časa je dovolj, srca se mu je pa tudi oprijemala čudna otožnost.

»Veš,« je hrknil »če ne boš zdržal, pa pušti. Če bi še pod Stovičjem posekal part gajne, pa bi bilo nemara tudi za Zagreb. Bi se že kako preložilo.«

Klemen je čutil očetovo ljubezen. Skrito, da se ni nikoli razodela tako na glas kot tokrat. Skoraj mu je bilo žal, da je bil vso pot tako tih.

»Bo že, oče. Začetek je pa vsak hud. Doma sem bil navajen in gorá.«

»Prav, prav. Sem mislil, da ti povem, da se ne boš onegavil, če ti ne bo moč zdržati. Zdaj sem še jaz gospodar in delam lahko po svoje. Lojzeta poznaš. Kadar bom predal vajeti in jih bo Lojze vzel v roke, se bo pri hiši še bolj skoparilo kakor doslej.«

Vrh klanca se je odprl pogled na gore. Begunjsčica se je z grebenom poganjala proti Zelenici. Stol je lovil sonce, daleč zadaj se je sončila Golica.

Tudi Gorje je Klemen še ujel z očmi. Mirno so čepeli v bregu in gledale v dolino.

Potlej je voz zropotal med hiše.

Na kolodvoru sta čakala. Gornik in Klemen, oba sta bila nestrpna in nemirna. Da le pride vlak, je mislil Klemen. Da bo le fant odšel, koj mi bo laže, se je utrinjalo Gorniku.

Potlej je prihrumela lokomotiva s sivocrnim dimom. Klemen je podudil roko očetu.

»Tako, Klemen. Priden bodi, pa ne ženi se, če ne bo šlo. Kakor sem rekel. In piši, da bomo vedeli.«

Nič pravega ni vedel reči. Nerođen je bil, da se je Klemenu zasmilil.

stne maščevalnosti. In kakor je skrbel za pravovernost, tako je zastavil svojo moč tudi za cerkveno reformo in kulturno delo. Znanost in lepe umetnosti je gojil s toliko ljubeznijo, kot jo najdemo le še pri redkih drugih krščanskih humanistih. Posebno pomenljivo pa je Tekstorjevo delovanje, ker je začrtal glavne obrise katoliške reforme že davno prej, preden je luteranstvo pri nas doseglo višek svoje moči. Ni bila Tekstorjeva krivda, če niso izpolnjevali njegovih naredb in če so deželni stanovci pod zaščito turške nevarnosti izrabljali zadrego kralja in pospeševali luteranstvo. Tavčar, Hren, Brenner in drugi reformatorji so koncem 16. stol. hodili po Tekstorjevih potih in v bistvu uporabljali le sredstva, ki jih je že on pripravil. Zato zasluži po pravici odlično mesto v njihovi vrsti.

(Dalje prihodnjič.)

Kotmara vas

Kljub vsem težavam in intrigam je kotmirski cerkveni pevski zbor na velikonočno nedeljo odpel v celovškem radiju pri slovenski oddaji nekaj velikonočnih pesmi. Zanimivo je ozadje, kako se je OF trudila, da pevci ne bi peli.

Na velikonočno soboto popoldne je nekdo telefonično hotel sporočiti vodstvu slovenskih radijskih oddaj, da so pevci sklenili, da ne pridejo pet in da jih ni treba priti iskat. To je ta »nekdo« sporočil oddajni postaji, da naj to sporoči vodstvu slovenskih radijskih oddaj, kar je celovška oddajna postaja tudi storila. Naslednji dan pa je isti »nekdo« razširjal pri nas med mašo med pevci vest, da je vodstvo slovenskih radijskih oddaj v Celovcu sporočilo v Kotmaro vas, da oddaje ne bo in da pevcev ne pride iskat.

Pevcem se je vse to čudno zdelo, ker jim je vodstvo slovenskih radijskih oddaj še v soboto popoldne sporočilo, da bo oddaja in da jih pride iskat. — A tudi vodstvu slovenskih radijskih oddaj se je čudno zdelo, da pevci naenkrat ne pridejo.

Zato so se od vodstva odpeljali v nedeljo popoldne pogledat k pevcem v Kotmaro vas, kaj je na stvari. V pogovoru s pevci se je izkazalo, da je tisti »nekdo« na lastno pest telefoniral v imenu vseh. Uslužbenci vodstva so se podali k tistemu »nekomu«, ki je viden predstavnik OF. Prve njegove besede so bile, da te oddaje ni organizirala Slovenska prosvetna zveza (SPZ) in bi po izjavi tega »nekoga« morala ona dovoliti cerkvenem zboru peti, čeprav je isti »nekdo« še pred dobrim tednom izjavil, da nima nič proti temu, če poje cerkveni zbor v radiu in je sam sodeloval pri pevskih vajah do sobote tudi za nedeljski nastop.

Ker je ta »nekdo« predstavnik OF, je jasno, da je delal po njenih navodilih. Tenorista, ki je hotel sodelovati, je nekdo od pristašev OF odpeljal z motorjem — menda na izlet (pa ne po dunajskem vzorcu!).

Vstopiti je moral. Gornik je stal ob progi. Nato je buhnilo in vlak se je premaknil. Klemen je zamahnil z roko in Gornik je dvignil klobuk.

Potlej se je vlak pognal proti Radovljici.

*

Na ljubljanskem kolodvoru gneča, da se Bog usmili. Vse drvi proti izhodu. Klemenu se nikamor ne mudi. Naj se ljudstvo razteče, do lemenata bo že prišel.

Počasi gre čez cesto. V vsaki roki kovčeg. Saj je bil že velikokrat v Ljubljani, toda tako samotnega se še ni nikoli počutil. Nobenega znanca, ljudje hodijo mimo njega kakor da se jim neizrečeno nekam mudi.

Klemen zavije na Miklošičevo cesto. Sodnija, franciskanska cerkev. Zdaj je že videti lemenat. Visoka, črnkastosiva hiša. Kakor visok nasip stoji ob Ljubljani. Koj zraven je stolnica z zelenkasto kupolo.

Klemenovi koraki postajajo krajši. Še dve minuti in zaprla se bodo prvič za njim visoka rjava vrata.

Škofija, stolnica.

Dva giganta v kamnu se mučita pred vhodom v semenišče.

Klemen obstane. Mirno in ponosno strme vrata vanj kot bi hotela reči: Odpri, ali se vrni.

Klemen jih odrine s široko kretnjo. Sama so se zaprla za njim.

Mračna, obrkana veža, čuden vonj po plesnobi in hlad. Klemenu se zdi, da je stopil v prastar svet.

Po izpranih, ogledanih stopnicah pride na hodnik. Ozek je, z okni na dvorišče, ki je na enem koncu tlakovano z velikimi kame-nitimi ploščami.

Toda OF je ustrelila v prazno, kajti pevci so se kljub temu opogumili in šli pet rekoč, da pojejo vendar za Koroške Slovence. Od take kulturne sabotaže imajo škodo samo Koroški Slovenci.

Slovenska in hrvaška služba božja v Celovcu

Vsem Slovincem in Hrvatom v Celovcu sporočamo:

Služba božja za kat. Slovence in Hrvate v območju Celovca se vrši ob nedeljah in praznikih v sledečem redu:

ob ¼9 h dopoldne v Slovenski cerkvi Priesterhausgasse, za vse Slovence in Hrvate, ki stanuje v mestu; popoldne ob 4. pa so litanije in blagoslov.

*

Ob 10 h dopoldne hrvaška služba božja v Waidmannsdorfu, Lager B,

ob 11 h dopoldne v Waidmannsdorfu, Lager C hrv. služba božja.

Kat. duhovniški urad za vse begunce iz Jugoslavije se točasno nahaja v taborišču C. v Waidmannsdorfu. Vsi katoličani begunci iz Jugoslavije naj se zato obračajo v vseh verskih in cerkvenih zadevah izključno na podpisani urad: Cerkevno predstojništvo za begunce iz Jugoslavije, Celovec, Waidmannsdorf Lager C.

SOBOTA, 3. aprila:

7.15 Iz svetovnega tiska.

17.10 Pregled sporeda za prihodnji teden.

NEDELJA, 4. aprila:

7.30 Jutranja glasba.

17.10 Poročila.

19.30 Polurna oddaja.

PONEDELJEK, 5. aprila:

7.15 Zgodovinsko predavanje.

17.10 Poročila.

TOREK, 6. aprila:

7.15 Jutranja glasba.

17.10 Poročila.

SREDA, 7. aprila:

7.15 Jutranja glasba.

17.10 Poročila.

ČETRTEK, 8. aprila:

7.15 Zvočni tednik.

17.10 Poročila.

18.00 Polurna oddaja.

19.15 Pouk slovenščine za nemš. govoreče.

PETEK, 9. aprila:

7.15 Jutranja glasba.

17.10 Poročila.

Potlej so spet stopnice. In spet hodnik Ozek, raven. Na eno stran sobe, na drugo okna, ki boljše na dvorišče.

Na zidu je deska in na deski imena. Klemen se vstavi in bere. Imena bogoslovcev po letnikih. Poleg vsakega imena številka sobe.

Ažman Janez 30
Cegnar Polde 30
Čuk Andrej 31
Klemen išče sebe.
Gornik Klemen 32.

Potlej gleda za sostanovalci. Dva sta. Moškaj Peter in Jamnik Jernej. Moškaja pozna. Mestna glista. V šoli je bil med najbolj tehnični. Učenjak so mu pravili. Že takrat je sanjaril o doktoratu.

Jamnika ni poznal. Gotovo ni zavodar. Zavodarje vse pozna, Jamnika pa se ne more spomniti.

Toda, zdaj mora poiskati sobo, da odloži kovčega. Počasi gre po hodniku in gleda številke. Ena in trideset, dva in trideset.

Rdečkasto rjava vrata.

Moškaj je sam v sobi. Ureja si polico.

»O, pozdravljen, Klemen! Čakal sem te. Jamnika še ni, pa mi je kar dolgčas.«

Segla sta si v roke.

»Tole posteljo sem si jaz izbral. Sedaj še lahko izbiraš. Kdor pride zadnji, se mora pač z vsem zadovoljiti.«

Klemen je zamahnil z roko. Moškajeva jezičnost ga je zdražila.

»Meni je prav vseeno. Saj ne bom večno tod.«

Moškajev nasmeh je ugasnil. Droban in suh, z ostrim šiljastim nosom, ni mogel skriti, da skuša že v naprej dobiti neko premoč v sobi. Klemenov prihod ga je razočaral. Zavodar, pa ne pokaže veselja ob svidenju.

(Dalje prihodnjič.)